

LEDER	Sport og religion s. 2 <i>Av Sivert Angel</i>
NNK – MAGASIN	Lidenskap for idrett og identitetsskapende situasjoner. Av Sivert Angel s. 5 <i>Intervju med Kjell Markset</i>
	Noen typer sport er farligere for en kristen kropp enn andre typer sport. Av Sivert Angel s. 10 <i>Intervju med Marit Gryt</i>
	Vi krev noko av dei vi reknar med s. 13 <i>Av Hege Steinsland</i>
GUDSTJENESTE- FORBEREDELSE	6. søndag etter påske s. 17 <i>Av Synnøve Heggem</i>
	Pinseaften s. 20 <i>Av Morten Kilde</i>
	Pinsedag s. 22 <i>Av Hans Kristian Solbu</i>
	Andre pinsedag s. 24 <i>Av Ann Kristin Rangøy</i>
	Treenighetssøndag s. 27 <i>Av Rolf Steffensen</i>
	2. søndag etter pinse s. 30 <i>Av Snorre Bjerkholt</i>
	3. søndag etter pinse s. 32 <i>Av Sunniva H. Johnsen</i>
	Sankthans (Jonsok) s. 35 <i>Av Carl Petter Opsahl</i>
	4. søndag etter pinse s. 37 <i>Av Ingemar Thorin</i>
BOKANMELDELSE	“Kan et figentræ bære oliven?” s.42 <i>Anmeldt av Valborg Orset Stene</i>
	Kompani Orheim. s.46 <i>Anmeldt avRagnhild Meland</i>

Leder

Sport og religion

Jeg har mange interesser og lidenskaper i livet og blant dem er religionen sterkere enn sporten. Men min lidenskap for sport er likevel temmelig sterk. Av og til tenker jeg at disse lidenskapene ligner hverandre og har noe med hverandre å gjøre. Når jeg trener og blir sprekere og mestrer fysiske utfordringer, tror jeg av og til at jeg også blir et bedre menneske. Når jeg blir imponert av flinke skiløpere jeg ser på TV, tenker jeg at dette er mennesker som betyr noe for meg og som jeg kan lære noe av. Slik blir sporten mer enn bare underholdning, den får mening og blir gjenstand for hengivelse. Stemmer dette overens med sportens vesen, eller er det bare tilfeldig at jeg bruker sporten slik?

Forleden hørte jeg Rune Slagstad holde foredrag om sport. Han er i ferd med å avslutte en bok om tema og bød på mange og dyptpløyende analyser av sportens vesen. Etter lange studier og grundige overveielser var han kommet til at sporten ikke må forveksles med religion og heller ikke kan erstatte religion, selv om de har mange likhetstrekk. For mens religionen vil oppheve det tilfeldige og peke på det evige, vil sporten feire det tilfeldige og peke på overflate, sanselighet og kroppslighet. Mens religionen vil gi mening og innsikt, vil sporten bare gi opplevelse. Derfor er den et estetisk fenomen mer enn et religiøst fenomen, hevdet Rune Slagstad.

For de som så avslutningssermonien etter OL i Torino, er det vanskelig å gå med på Slagstads standpunkt. Lekene ble oppsummert ved at de olympiske verdier ble holdt frem. Den vitalistiske fremstilling av ilden, vinnerne og barnekoret med de forente engler og demoner, fikk lekens sportsprestasjoner til å handle om det edle i menneskets streben etter å bli sterkere, raskere, nå høyere, og konkurransemomentet kom til å handle om livskreftenes frie spill og seieren som grunnleggende verdi. Når dette fremføres på et storslått stadion, er det lett å tenke tilbake på Berlin 1936 og i forlengelsen av det, stadionmønstringene i Nürnberg. Når man ser på avslutningssermonien etter OL kan man få inntrykk av at de vitalistiske verdiene hører til selve sportens mening. Da er det lett for en alminnelig norsk sportsidiot å få en flau smak i munnen.

Det er ikke uvanlig å tenke at sporten har en egen mening. Jeg har møtt de som sier at deres idrettsbakgrunn har gitt dem verdier som de bygger videre på senere i livet, for eksempel når de får en yrkeskarriere hvor de bygger en organisasjon som vektlegger prestasjon, konkurranse og målbarhet. Eller alle de som drar på kurs til OL for å møte idrettsutøvere

og lære verdier av dem som de kan bruke til å forbedre egen bedrift. Og jeg vet med meg selv at når femmila er ferdig skrur jeg ikke av TVen, men venter på å få høre intervjuet med de norske heltene etter målgang, for når de har gått så lenge og fort langt der inne i skogen, da har de lært noe viktig som jeg gjerne vil høre.

Men dersom sporten har en mening, er det da en mening vi kan like og identifisere oss med? Er det en mening vi vil bruke en stor del av vår tid på, og oppdra våre barn i? Kan vi glede oss over at en slik mening opptar en stadig større del av det offentlige rom? Her er det lett å bli betenkt.

Rune Slagstad synes OL – sermoniene er interessante mediefenomen, men sportens mening forteller de ikke, bare Pierre de Coubertins antikkinspirerte fortolkning og iscenesettelse av sportens mening. Se på VM i fotball, der finnes det ingen sånn sermoni, ikke i Tour de France heller. Selv om sporten tilsynelatende passer bedre med noen verdier enn med andre, kan den brukes til å legitimere mange slags ideologier og verdier. For eksempel ble idretten i OL 1952 i Oslo et argument for sosialdemokratiet, mens den i 1980 i Moskva ble et argument for kommunismen. Når idretten stadig tar større plass i det offentlige rom, henger det sammen med store endringer i media og offentlighet, men det innevarsler ikke nødvendigvis at idretten fortrenger religionen eller andre verdier. For idretten er åpen for tolkning og bruk.

Kristendommens forhold til idretten har vært preget av en lignende tvetydighet. Da kristenheten forbød Olympiske Leker i år 397, hang det sammen med idrettens faste kobling til et uønsket verdisett. Da den moderne idrettsbevegelse vokste frem på slutten av det 19. århundre, ble den sett på som et nyttig og ønskelig redskap for kristen virksomhet. Men snart ble den igjen omdiskutert i de kristne miljøer fordi den kunne stå i fare for å ta fokus bort fra det som var viktig, hindre den gode arbeidsmoral og føre til synd.

Nå er det ikke mange igjen i Norge som vil hevde at idrett er synd. Siste gang vi hadde en debatt om det, var vel debatten om mytologien i åpningssermonien under OL på Lillehammer, eller var det da Gudmund Skjeldal trakk seg fra toppidretten fordi den ikke var forenlig med kristen livsførsel? Uansett når det kan ha vært, er tema like spennende som noen gang. For hvilken sportsforståelse er det som passer med kristen tenkning? Kan sport brukes til å fremme kristen oppdragelse og kristen tro? Hvordan bør sporten kombineres med religionsutøvelsen?

To representanter fra det fremgangsrike kristne idrettsarbeidet i Norge, Kjell Markset (KRIK) og Marit Gryt (KFUM – KFUK), gir oss svar på disse spørsmålene og bidrar med erfaringsbaserte innsikter til tema.

Av Sivert Angel

Foto av Magnus Hvalvik

Lidenskap for idrett og identitetsskapende situasjoner

INTERVJU MED KJELL MARKSET AV SIVERT ANGEL

Foto av Kjell Markset

De kristne idrettsbevegelsene er viktige miljøer å oppsøke hvis man skal lære om forholdet mellom sport og religion i kristen og norsk sammenheng. I år er det 25 år siden

Kristen Idretts-kontakt ble startet som en kristen organisasjon for idrettsutøvere, og i løpet av de siste årene har knapt noen kristen ungdomsorganisasjon i Norge opplevd sterkere vekst. Teolog og prest Kjell Markset var den som i sin tid sto bak initiativet og som siden har vært en ledende kraft i bevegelsen. Vi fikk et intervju med ham om hvordan idrett og tro kan og bør holdes sammen.

Jeg er opptatt av idrettens religiøse betydning. Har du noen erfaring som tyder på at det å drive idrett kan være positivt for å fremme kristen tro?

Først og fremst er det viktig for meg å holde fast på forskjellen mellom de to.

Troen er en gave ulik og uavhengig av det man kan oppnå gjennom prestasjoner på idrettsbanen. Den asketiske bruk av idretten for å oppnå noe innen religion og foredling av personligheten, var jo vel kjent i antikken. Slik jeg ser det, er det noe Paulus tar avstand fra når han sier at askese bare tjener den syndige natur. Når han ligner det kristne livet med et løp for å få den krans som aldri visner, er det ikke fordi det kristne livet er som en idrettskonkurranse, men en metafor som kommuniserer med dem som tenkte i idrettens kategorier, slik at Paulus som misjonær også kunne nå dem.

Så idretten har ingen religiøs betydning i seg selv?

I utgangspunktet er det helt tilfeldig at det ble idrett som ble viktig i KRIK, det kunne også vært mye annet. I kirkelig sammenheng har man for eksempel vært flink til å knytte forkynnelse sammen med musikalsk virksomhet, slik de for eksempel har gjort i TenSing. At en aktivitet blir viktig for den kristne virksomhet, er bare avhengig av at det er en aktivitet som betyr mye for mange

og av at man har gode kristne ledere som behersker denne aktiviteten. Et ekstra poeng ved å knytte an til idrettsaktivitet, er kjønnspektivet. Det har vist seg at dette er en av få aktiviteter som har vært vellykkede for å trekke gutter til kristent arbeid.

Jeg tenker meg at det finnes forskjellige mulige modeller for hvordan man knytter idrett og kristendom sammen.

Man kan tenke seg at de forbindes ved at idretten blir et redskap for å drive misjon.

Forbindelsen kan være en slags diakoni for kristne som driver med idrett i sekulære og trosfientlige miljøer. Eventuelt kristne som bruker mye tid på religiøs virksomhet, men som trenger å røre på seg for helsas skyld.

Man kan tenke seg idrett som kroppsglede, en slags takknemlighet forbundet med skapertroen. Eller man kan tenke seg idretten som en del av religionen, fordi den fremmer en øvelse og foredling av personligheten som henger sammen med troen. Hva tenker du om disse måtene å holde de to sammen på?

Det kan godt være at alle perspektivene er mulig. Men bakgrunnen for at vi startet KRIK ligger nok nærmest de tre første perspektivene. Motivasjonen var jo det at det var svært vanskelig for kristne ungdommer å drive med sport. Slik var det på tross av at kristne organisasjoner og personer historisk sett har vært viktige for utbredelsen av den moderne idrettsbevegelse. For eksempel var det folk innenfor KFUM som fant opp både basketball og volleyball. Og det første sivile skirennet i

Norge, ble arrangert av teologen Otto Theodor Krogh i 1843.

Men alt dette skjedde innenfor de mer kulturåpne kristne miljøene. I de pietistiske miljøene så man på det å drive idrett som synd. For eksempel sluttet skilegenden Lauritz Bergendahl med all konkurranseidrett da han ble grepet av vekkelsesbølgen som gikk gjennom Sørkedalen i begynnelsen av forrige århundre. Og da han bestemte seg for å begynne å gå skirenn igjen, ble han frosset ut av det kristne miljøet i Sørkedalen.

Da vi begynte vår virksomhet i KRIK i 1981, var det fremdeles tabu med idrett i mange kristne miljøer. Vi ønsket å hjelpe de kristne som ikke var en del av det kulturåpne miljøet, slik at de også skulle få drive med idrett. Og nå merker vi at holdningene til idrett har endret seg mye i de konservative organisasjonene. Vi har ønsket å kombinere idrettsglede med vekkelseskristendom og nokså konservativ teologi, og nå er vi glade for den enorme rekrutteringen vi merker fra disse miljøene til våre aktiviteter.

Kan du si noe om hva som er forskjellen på dere og KFUM?

I praksis tenker vi nok likt om mange ting, men mens KFUM tradisjonelt har etablert egne kristne klubber for å skape kristne miljøer som har vært drevet i forlengelsen av en kulturåpen kristendomsforståelse, har vi opprettet møtesteder på tvers av klubber. Vi har villet at de kristne skule være i sine alminnelige ikke-kristne klubber, være tilstede som kristne i verden, så å si. Så har vi laget kontaktpunkter hvor de kan møtes

som kristne, styrke hverandre og høre Jesusfokusert og relativt konservativ forkynnelse.

Noen av disse kontaktpunktene blir jo viktigere enn andre, spesielt gjelder vel det for idrettsleirene som dere har hatt stor suksess med. Har du noen erfaring med hva den idrettslige utfoldelse gjør for den religiøse stemningen på slike leire? Er den med på å gjøre folk mer mottakelig for forkynnelse?

Den viktigste forkynnelsen på leir skjer ute på de forskjellige idrettsaktivitetene. Når unge som er veldig opptatt av sin idrett treffer trenere og ledere som både kan idretten og samtidig står for noe, gir det en veldig identitetsskapende opplevelse. For idrettsungdom er det at de blir tatt på alvor både som idrettsutøvere og mennesker det som virkelig gjør dem mottakelige for det som har med tro å gjøre, og for det som skjer i forkynnelsen på kveldene. Det at man deler lidenskap for idretten, gjør det lett å bygge fellesskap, og den identitetsskapende situasjonen finnes ikke bare mellom leder og deltaker på leir, men også mellom deltakere som kjenner seg igjen i hverandre. De føler seg hjemme og opplever å dele viktige verdier.

Så det at man har en stor lidenskap i livet gjør det mulig å lage fellesskap hvor man kan møte forbilder og kjenne seg tatt på alvor, som igjen kan være med på å skape trosidentitet. Men hva med typen idrett, er det viktig at det er konkurranseidrett KRIK forholder seg til?

KRIK har et fotfeste i konkurranseidrett som er viktig for organisasjonens særpreget,

men det har nok vært en forskyvning i bevegelsen de siste årene. Nå er det mange tilknyttet oss som ikke driver konkurranseidrett, men som har stor glede av å prøve mange aktiviteter og oppleve mestring. Vi når etter hvert ganske bredt.

Men går det likevel an å peke på noen positive forbindelser mellom konkurranseidrett og kristen tro?

Min erfaring fra kjennskapet til mange tydelige kristne idrettsprofiler på 80-tallet, er at de opplevde at troen ga dem en trygghet i bunn, det at de visste det fantes noe verdifullt og viktig for dem som var uavhengig av resultatene.

Kan det også finnes en sånn forbindelse motsatt vei? Lærer man å sette større pris på en sånn trygghet når man i konkurranseidrett eksponeres for vurdering, resultatfiksering og muligheten for tap?

Jo, det kan nok hende det også. Jeg opplevde en gang en italiensk skistjerne som kom til VM - kapellet og skrev en klagesalme på bønnelappen sin etter at hun hadde tapt en konkurranse. Etter klageverset fortsatte hun med å takke Gud for alt det som var viktigere.

Dette henger litt sammen med en annen funksjon troen kan ha i forhold til livet som konkurranseutøver. Den kan være med på å gi frimodighet til å holde på med det man holder på med. Den kan peke på en mening med forsakelsen og tiden man bruker på noe som tidvis kan føles tomt og bortkastet. En slik tro er helt avgjørende for å lykkes. Uansett hva slags religiøs tilhørighet du

har, kan du ikke holde på med idrett på høyt nivå uten å tro på det du gjør.

Noe av dette gjelder ikke bare eliteutøvere. Idrett er blitt en stor del av livet for mange familier, den er møtested, sted for engasjement og for oppfølging av barna. Men den har en egen dynamikk i seg som kan gjøre den altopplukkende. Det er en fare, for hvis alt bare handler om den, blir den tom. Derfor må man ha andre arenaer, som skole og kristen virksomhet.

Men når vi først snakker om denne koblingen mellom tro og konkurranseidrett, så skal du vel kanskje spørre meg om bruken av bønn, om hvor frimodig man kan være med å be for egne prestasjoner?

Det er interessant. Hva tenker du om det?

Jeg tenker at det gjelder for konkurranseidrettsutøveren som for andre kristne, at han må balansere sin bønnepraktis i forhold til to av Jesu oppfordringer:

Den ene er at Jesus oppfordrer den som skal be til å ikke ramse opp mange ord slik hedningene gjør, men heller stole på at hun har en Far som vet at hun trenger alt dette.

Den andre er hans oppfordring til enken om å ikke gi opp, men å være utholdende og tro at det nytter å be. For meg handler det om å ha tro på de gjeringene som Gud har lagt foran oss og det er en tro som har mye til felles med mental trening, hvor man på forhånd går nøye igjennom det man skal gjøre og slik får tro på at man kommer til å greie å gjøre det.

Dette minner meg om noe jeg har lest hos

Melanchton, som er opptatt av at folk må oppfordres til å be Gud om alt og vente seg alt godt fra Gud, både i det timelige og det evige, det legemlige og det åndelige. Han vet nok godt at dette er en forventning som vil føre til skuffelser, men holder fast på at det er en veldig viktig praksis, for det er i slike ting at troen øves, sier han.

Nettopp. Det er mange positive sammenfall. Et annet jeg har lagt merke til, er at de gode trenerne i idretten er de som greier å løfte mennesker og gi dem en opplevelse av at de er viktige, som for meg ligner veldig på den måten Jesus ga tro på. Eller likheten mellom Nils Arne Eggen og Paulus i måten de bygde felleskap på ved å styrke de enkeltes sterke sider for at det skal tjene kollektivet. Sammenfallet mellom menneskelighet og kristelighet som kan komme til syne i forholdet mellom idrett og kristendom er helt naturlig hvis vi tror at det er Gud som har skapt oss. Da må det å være en sann kristen henge sammen med å være et sant menneske. Dette er et fundament i den kulturen som vi bygger vår organisasjon på. Vi vil lete etter det som er sant, sunt og godt, livsglede henger sammen med trosglede og idrettsglede. Vårt mål er at kristne ungdommer skal preges av frihet, tydelighet og stolthet.

Det høres nesten ut som om dere med idrettens hjelp har brakt Grundtvigianismen inn i den pietistiske del av kristen - Norge...

Det kan godt hende..

Foto av Magnus Hvalvik

Noen typer sport er farligere for en kristen kropp enn andre typer sport

INTERVJU MED MARIT GRYT AV SIVERT ANGEL

Foto av Marit Gryt

Norges KFUM - KFUK er kanskje den kristne organisasjonen i Norge som har lengst tradisjon for å tenke om sammenhengen mellom sport og religion. Marit Gryt er nyutdannet sosiolog og har lenge vært aktiv i KFUM - KFUKs idrettsarbeid både i Norge og internasjonalt. Hun har vært sentral i utviklingen organisasjonens siste satsning på kristendom og idrett kalt *Ludus*. Den har fokus på det lekende menneske og til høsten har den vært en levende aktivitet i 4 år.

Hva vil du si er KFUM - KFUKs oppfatning av forholdet mellom sport og religion?

Skal en beskrive det, tror jeg man må ta utgangspunkt i menneskesynet. For KFUM er trekanten det sentrale symbol for hva et menneske er, nemlig ånd, sjel og legeme. Hver side av trekanten representerer en side ved menneskelivet som er viktig i seg selv, som må ivaretas og utvikles, men som samtidig henger sammen med de andre

sidene ved mennesket. Sportslige verdier som glede, utvikling og mestring er viktig i seg selv, men gir også en sterkere opplevelse av å være skapt av Gud. Det er viktig for mennesker å møtes i denne dimensjonen av menneskelivet også. For å fremme det menneskelige fellesskap er det viktig for oss å fremelske en kristendomsform som bygger ned skiller mellom kristne og ikke – kristne.

Hvordan vil du beskrive forskjellen mellom dere og KRIK i synet på disse tingene?

Vi tenker nok mye likt, men jeg tror mange opplever at det er en lavere terskel inn til oss, både når det gjelder forkynnelse og fysisk aktivitet. Vi ønsker å bruke et språk som ikke setter skiller mellom kristne og ikke – kristne, slik at det skal være lett å føle seg hjemme også for ikke – kristne. Vi fokuserer ikke på omvendelse i forkynnelsen og på det sportslige området er vi ikke særlig opptatt av prestasjoner og elite.

Hvordan kombinerer dere sportsaktiviteten med den eksplisitt religiøse dimensjonen?

Et av hovedmålene da vi startet opp det nye

konseptet *Ludus* var å finne en god måte å integrere forkynnelsen i idretten på. Vi hadde erfart at dette kunne være vanskelig i de tradisjonelle idrettslagene vi driver, hvor fokuset på trening lett gjør at forkynnelsen blir et unaturlig påheng. Integreringen av forkynnelsen la føringer for hvordan både andaktene og samlingene som helhet skulle legges opp: Samlingene må være åpne og sosialt inkluderende, idrettsaktiviteten må være mangfoldig og uhøytidelig og ha fokus på utfoldelse, glede og fellesskap. Ut fra denne grunntanken har vi fått til å lage idrettssamlinger hvor pausen i midten kanskje er det viktigste. I denne pausen forteller man hverandre om hva som skjer av kristelige og gudstjenestelige aktiviteter fremover, en av deltakerne eller en innbudt person holder en andakt og man ber Fadervår, før man fortsetter idrettsaktiviteten.

Opprinnelig ville vi at andaktene skulle integreres i sportsaktiviteten ved at de inneholdt en slags aktivisering i forlengelsen av den aktiviteten man nettopp hadde holdt på med, men det vanligste er at andaktsholderen forteller om noe som er viktig i hennes eller hans trosliv. Vi legger vekt på at den som forteller gjør det slik at det er OK å høre på også for de som ikke er kristne.

Kan man si at denne typen idrettsaktivitet blir en del av den religiøse øvelse for innlevelse i kristendommen?

Det kan kanskje være et implisitt aspekt, men det er ikke uttalt. Når vi tenker oss mennesket ut fra trekantsymbolet, er det for å understreke at hver side i trekanten er viktig å ivareta i seg selv. Men samtidig

henger jo sidene sammen, slik at det å utvikle den ene siden også er bra for den andre. Ånden er den siden ved mennesket som er forbundet med Gud, legemet er jo menneskets kropp, mens sjelen er det personlige mellom Gud og kropp. Både sjel og legeme påvirkes av ånden, og åndens påvirkning på kroppen skjer ikke bare gjennom sjelen men også gjennom kroppslig utfoldelse og fysisk fellesskap.

Legger denne tankegangen føringer for hvilke idrettsgrener og hva slags sportsaktivitet som er best egnet for å utvikle et godt og kristent menneske?

Den konkrete sportssetting er viktig og elitesport kan være farligere for en kristen kropp enn mye annen sport. I den sporten vi driver i *Ludus* er det mye annet enn det å score mål og være god som er viktig. Det at prestasjoner ikke tillegges stor betydning, er også med på å gjøre terskelen lavere for å bli med.

Kan man også si at forkynnelsen er med på å forandre sporten?

Helt konkret kan man si at siden det fokuseres på den religiøse samtale på samlingene, kan det føre til mindre egoisme og flere sentringer når man spiller fotball sammen. Ideelt sett skulle det gjøre oss til bedre lagspillere, selv om det ikke alltid skjer...

Men går ikke dette ut over sportsopplevelsen? Når man ikke fokuserer på seier og tap, tar man ikke da bort hele sportens dramaturgi, slik at sporten blir tøysete og uten innlevelse?

Mange av de som er med i *Ludus*, har drevet med konkurranseidrett tidligere, men har verken tid eller fokus til å drive med den lenger. Derfor ønsker de et sted hvor sportsaktiviteten er mindre fokusert. Jeg vet for min egen del at hvis det hadde vært viktig for meg å vinne, så hadde jeg trent et annet sted.

Når jeg kommer hjem fra jobben om ettermiddagen og er lite motivert for å trene, men likevel drar av gårde til *Ludus* - samling klokka åtte og et par timer senere kommer hjem i supergodt humør, da tenker jeg at *Ludus* - samlingen har nådd et viktig mål.

Foto av Sindre Olav Edland

Stat/kirke

Vi krev noko av dei vi reknar med

I Nytt norsk kirkeblad nr 3. 2006 hadde vi utfordret medlemmer av Stat/kirkeutvalget til å komme med sine egne refleksjoner om stats-kirkespørsmålet. Ved en inkurie kom ikke bidraget fra Hege Steinsland med.

Av Hege Steinsland

Bidrag?

Eit mykje høyrte hjertesukk i debattar om statskyrkjeordninga er dette: ”Ikkje ta frå meg kyrkja mi!”. Kyrkja skal være åpen og inkluderande vert det sagt. Men kva er det å inkludere? Er ikkje det nettopp å forvente at folk har noko å bidra med?

Innanfor og utanfor

Slik eg kjenner kyrkja har ho eit sterkt ønskje om å inkludere og møte mennesker der dei er. Likevel kan det sjå ut som det er ei klar oppfatning av at nokon av kyrkja sine medlemmer er meir innanfor enn andre, og at stastkyrkjeordninga kan vere ein garantist for at ein har sin berettiga plass der uten å være dagleg engasert av kyrkja sitt arbeid. Spørsmålet er om det i kyrkja er ein kurtur eller tradisjon for arbeidsmåter som kan være med å forsterke og stadfeste ei slik oppleving. Og eit anna spørsmål er om dei som ikkje vil stille til

valg og ikkje vil betale eit medlemsbidrag sjølv gjev signal som set dei litt utanfor?

Kvifor skulle vi stole meir på staten enn på kyrkja?

Gjennom media er staten oftast representert av politikarar. Det er statsråder som frontar saker. Dei er stadig på val. Vi gir dei fornya tillit, eller vi byttar dei ut. Det statlege embetsverket står for kontinuitet og fagleg kvalitetssikring, men dei ser vi lite til.

I kyrkja er det i større grad embetsverket vi møter som kyrkja sitt ansikt utad. Dei kan vi ha meir eller mindre tillit til, men vi har ikkje høve til å velje dei. Dei personane vi faktisk vel inn i det kyrkjelege demokratiet ser vi svært lite til. Dette kan gje ei kjensle av at kyrkja er styrt av personar vi har liten innverknad på og kanskje også liten kontakt med.

Uansett kyrkjeordning skal vi ha eit demokratisk valt organ som øvste kyrkjestyre,

enten kongen i statsråd eller eit organ utgått frå kyrkjemøtet. Sjølv om kompetansen i kyrkjesaker truleg vil være størst i det siste vil mange oppleve at representasjonen av ”det jamne kyrkjemedlem” er størst i det første.

Giske vil ha demokrati.

Statsråd Giske seier at han vil ikkje sleppe taket på kyrkja uten å ha på plass eit meir solid og representativt kyrkjeleg demokrati enn i dag. Det er eg glad for. Eg har god tru på at eit styrka demokrati vil vitaliserer kyrkja og syte for at ho vert relevant for livet og kvardagen til fleire av sine medlemmer.

Det vert snakka fint om eit styrka demokrati frå politisk hald. Skal ein lukkast med å bygge opp dette er det to vesentlege føresetnader som må være på plass:

1) Flerie av kyrkja sine medlemmer må bidra til å styrke kyrkjeleg demokrati.

2) Kyrkja sjølv må vise i haldning og handling at ho ønskjer dette

Kven vil stille til valg?

Vi har nyleg vore gjennom valg av sokneråd og vi er midt oppe i prosessen med å velgje bispedømmerråd og kyrkjeråd. Mange som arbeider med dette i lokal-kyrkja har erfart kor vanskeleg det er å få kandidatar til desse vala. Lista med ønska personar er lang – lista med villige personar er kort. Mange stader så kort at valet slett ikkje er reelt. Lista har berre akkurat så mange namn som ein må ha.

Kvifor er det slik? Virker arbeidet uinteressant? Har ein ikkje tru på at ein kan

påvirke? Kjenner ein seg ikkje kompetent? Det kunne vore viktig og interessant å fått nokre kvalifiserte svar på dette.

Valgbarhet som medlemsforplikting.

Sjølv arbeidde eg i utvalet for å få med eit fokus på medlemsforpliktinga til å stille til kyrkjelege val. Dette fekk eg ikkje gjennomslag for. Eg trur likevel at det må nokre litt kontroversielle grep til for å få eit breiare lag av kyrkjemedlemmene inn i lokale, regionale og sentrale råd.

Kva med å utfordre ulike grupperingar i lokalsamfunnet om å kome med namn på kandidatar i nominasjonsprosessen. Slik det er i dag går mykje på kjennskap og venskap. Mange kompetente personar vert aldri vurdert i høve til ei slik utfordring.

Det er ikkje ønskjeleg å gå i retning av den Svenske ordninga med politiksle lister til soknerådval. Men det er ønskjeleg at val skal være reelle. Dette kan ein også oppnå med å ha langre lister. Dersom fleire mennesker frå fleire miljø faktisk kjenner nokon på lista bør ein også kunne forvente ei større valdeltaking. Dette kan ein oppnå med å ta i bruk valgbarhet som medlemsforplikting i større grad enn ein har våga til no.

Pengar å rutte med

Arbeidet i soknaråda handlar pr. i dag meir om å skaffe pengar enn å fordele dei. Eg har difor ei strekt tru på at det å styrke økonomien i råda i seg sjølv kan være med å skape større interesse for å delta i dei. Difor vonar eg sterkt at Gjønnnes-utvalet sitt forslag om medlemsbidrag ikkje vert avvist og skrinlagt for tidleg i debatten framover. Det har blitt til dels dårleg motteke. Men

som grep for å styrke demokratiet i kyrkja rur eg det er viktig. Medlemsbidraget på nokre få hundrelappar i året er tiltenkt det lokale kyrkjelydsarbeidet slik at det enkelete medlem skal kunne forventa å sjå sitt bidrag igjen i sin lokale kyrkjelyd. På den måten vil ein i større grad forvente noko, stille krav, men kanskje også ønskje å være med å fordele potten ut frå den profilen ein vil at kyrkja skal ha i lokal-miljøet.

Har kyrkja god kultur for demokrati?

I offentleg forvaltning er politikarar premisslevranderar for overordna mål og prioriteringar. Tilhøvet mellom politikarar og administrasjon er noko ein er vant med å forhalde seg til. Respekten for demokratiske beslutningar er til stades og ein har ryddige ordningar i høve til dette.

Administrasjonen må arbeide for å nå målsetjingane gitt av demokratisk valde organ. Samstundes sit administrasjonen med fagkunnskap og kjennskap til rammeverk som grunnlag for å fatte vedtak.

Eg er redd mange rådsmedlemmer, kanskje særleg i lokale råd, kjenner seg som sandpåstrøarar og kaffikokarar. Tilsette i kyrkja har stor plass i beslutningsprosessane og det er ikkje alt eg ser rundt meg som er ryddig nok i høve til å bruke dei demokratiske organa. Eit sjølvransakande blick til internt bruk vil være viktig dei komande åra. Eg har møtt fleire som har opplevd kameraderi og kjennskap og venskap som ein faktor som dei har kjent seg utestengt av i kyrkjeleg samanheng. Slike mekanismer finn ein nok i alle miljø, men dette handlar om kva kultur vi vil strebe etter i kyrkja – kva ideal vi set oss.

Hege Steinsland er kirkeverge i Haram på Sunnmøre, og har tidligere vært kateket.

6. Søndag etter påske

28. mai 2006

Prekentekest: Joh 17, 9-17

Lesetekster: Sak 14, 7-9; Ef 4, 1-6

Av Synnøve Heggem.

Prekenkommentaren er en tidligere trykket i NNK nr. 3 i 1998.

Muligheter

Teksten har mange momenter til mulig fordypelse: Den ene part i guddommen (Jesus) ber til den annen part (Gud) for de som i verden skal representere guddommelig nærvær (disiplene) v.9-19. En indre konsolidering? Hva ligger det for Jesus i å bli forherlighet gjennom sine disipler v.10? Hva betyr det å bli bevart i Guds navn? v.11. Så de kan være ett? v.11. Hva tenker vi om enhet? Hva med Judas' rolle, er han et offer for et guddommelig komplott? v.12. Å eie min glede i fullt mål er et religiøst grunntema det ikke er lett å snakke innsiktsfullt nok om v.13. Det er ikke av denne verden, og de skal ikke tas ut av verden, men bevares fra det onde (v.14-15). Hva eller hvem er "verden"? Hvordan snakke ømt og sant nok om virkeligheten i å bli bevart fra det onde?

Hva er hellig beskyttelse?

Hellige dem i sannheten v.17. Hva slags kraft har sannhet? Og hva betyr det og bli hellighet av denne kraft? Innvielse er også et sterkt ord i v.19. Så sterkt at vi trenger ritualer rundt fenomenet. Hva betyr det at Jesus innvier seg for disiplene, "så de også skal være innviet i sannheten"? Har dette

noe og gjøre med den som forstår lidelse og død, kap. 18-19?

Et moment: de kristne og verden

Jeg velger ut et moment av disse mange, for å belyse teksten ut fra en posisjon og ett problem. Det finnes en del grunnleggende motsetningsord og forestillinger i bibeltekster som bekrefter dype spor i kristendommens historie, i sosiale, politiske og mentale landskap. Et slik arke-typisk motsetningsbilde har vi vår tekst, gjen-fortalt i forestillingen om de "utvalgte kristne" på den ene siden, og "verden" på den andre siden, delvis som skarp kontrast, delvis sett i sammenheng. En virkelighetsforståelse basert på grunnulikheter mellom kristen og verden har vist seg å skape mange alvorlige frustrasjoner og problemer.

Et argument for å sette til side en tradisjonell tolkning av denne teksten som uttrykk for sosial eller ytre virkelighet med skarpe skiller mellom de kristen og verden, ligger i spørsmålet om hvem som kan og skal identifiseres som kristne (disipler), både i tekstens samtid og nå. Jesu ord i Matt 25, 34-46 om de som trodde de hadde gitt Jesus mat og klær uten å ha gjort det osv. kan og bær forvirre enhver!

Et grep: et indre mikrokosmos

La meg åpne for et litt forkjetret grep for å forsøke å avslutte teksten noen nye aspekt. Sett at vi flytter hele den scene som utspiller seg i teksten til et indre rom, konstruerer et indre univers. Kan vi for et øyeblikk sette til side vår frykt for det pietistiske og panteistiske, og tale med åpenhet om Gud som instans og impuls i oss alle. Hva skjer da? Da flyttes grensen mellom det hellige og det verdenslike fra et

skille i det sosiale rom til et innvendig rom i alle. Hvis vi vender oss til et indre rom blir da helheten å betrakte som våre kropper som holder verden og det hellige sammen. Skillet går ikke mellom kropp og sjel (et i indre falsk skille), verden og de kristne (et ytre falsk skille), men mellom kropp + sjel som både tilhører det hellige og verden på en og samme tid. Dette er et vanskelig, men kanskje sant skille?

Gledens vilkår

Hvordan viser det hellige seg frem i oss, slik at vi blir i stand til å ”eie min (Jesu) glede i fullt mon” v.13b?

Selv syns jeg det gir mening å tenke Gud i oss i lys av teksten som en konsolidering av guddomskraft: Sønnen appellerer inderlig til sin Far med de ord som kan bære den sanne forståelsen av våre behov, ”Jeg ber ikke om at du skal ta dem ut av verden, men at du skal bevare dem fra det onde” v.15. Med andre ord: Vær så snill å få øye på hva dine egne trenger, Gud! Gud i oss er en god makt satt i bevegelse av ulike guddommelige instanser i samtale med hverandre til beskyttelse mot ond makt. Gleden trenger beskyttelse og forvar mot all for form avgrunnsmakt. Det kan innebære møysommelige prosesser og kamper. Det gode rom skaffes ikke alltid like lett til veie, det vet vi alle. Selv Gud må gå noen runder med seg selv for å forstå, slik teksten sier. Det hellige i oss skal ikke skilles fra ”verden” i oss, men bæres sammen i et motsetningsfullt indre liv, uten at disse motsetningene oppheves.

Respekt for det uforsonlige

Hva er ”verden” i oss? Kanskje er det en form for indre fremmede rom, de former vi

har for uforsonlighet, Det skal slettes og ikke alltid renses bort. Det fremmede i oss skal vi delvis få ha i fred. På sitt beste kan vår omgang med egen uforsonlighet og fremmedhet skape i oss en respekt for det fremmede rundt oss i verden. Det kan gjøre oss tolerante ovenfor andres fremmedhet; vi har det jo i oss selv også...

Dernest har vi alle en Judas i oss. Et eller annet som forråder oss og Gud i oss, og som vi må ta et oppgjør med, for at vi skal kunne gå videre. Kanskje noe helt annet. For at noe skal vokse, må noe annet gå til grunne.

Hjertesak

Det hellige i oss vil i teksten styrke sin egen posisjon, styrke ”hjertet” og jeg`et mot de stemmer og de andre instanser som ikke alltid skal få komme til orde (internaliserer autoriteter av ulike slag, for eksempel far, mor venner og institusjoner i samfunnet). Slik må det være for at vi i neste omgang møter de andre – våre foreldre, våre venner, våre fiender, ”verden” med respekt. Bare ved at vi respekterer oss selv for det vi er (i erkjennelse av vår styrke, avmakt, trygghet eller/og mangel på selvfølelse) kan vi møte de andres krav og forventninger, ta imot godhet, kjenne tilhørighet. Slik er det også med det hellige. Jesus ber til sin Far så å si for sin egen æres skyld, og denne æres fortsatte mulighet for å realisere seg gjennom hans disipler. Det hellige viser seg fram for oss for sin egen skyld. For at vi alle skulle gjøre det, og hjelpe hverandre til å gjøre det.

Den gode autoritets veier

Gud i oss er kjærlighet i oss, den eneste

sanne autoritet. Den har minst tre beve-
 gelser: Den strekker seg som Gud inntil
 døden av hensyn til de andre, til ”verden”
 ”For så høyt har Gud elsket verden...” John
 3.16. Den viser seg også fram som god og
 elskeverdig i seg selv og sier: se på meg,
 er jeg ikke flott ”og jeg er forherlighet
 gjennom dem” v.10b. Og den sier: Jeg
 trenger hjelp for å bli bevart fra det onde,
 inni meg og rundt meg. ”men at du skal
 bevare dem fra det onde” v.15.

Å identifisere de gode begjær

Å konsolidere de gode og gudelige krefter i
 oss er ingen lettvin sak. Hele denne peri-
 kopen og alle fortellingene om Guds kamp
 for sin egen ære og herlighets skyld i bibel-
 bøkene handler om dette. Tilsvarende har
 våre liv sine kamper og sine historier om
 hvordan det hellige skal få plass og
 posisjon og potensial i oss, slik at ikke
 dødskraft og ”verdens” kraft i oss skal få
 overtaket. Verden i oss får skikkelse som
 falske autoriteter, våre falske ego-jeg og
 våre feilslåtte begjær. Det sanne begjær
 skal dyrkes, og gode (den Guddommelige)
 autoriteter søkes. Vi er selv til enhver
 tid, alene og i felleskap, med på å identi-
 fisere maktene og kreftene som
 gode eller mindre gode og onde.

Å styrke den kristne identiteten

Hvis det har noe for seg å forestille seg vårt
 jeg som eksisterende av flere identiteter
 som til sammen danner et mønster, en
 helhet, et samlet jeg, så er den kristne
 identitet en som av og til kan stå i et
 spenningsforhold til våre andre identiteter,
 og slåss for sin egenposisjon og sin innfly-
 telse. ”Verden” er en annen identitet. Mell-
 om disse identitetene foreligger det er for-
 hold som teksten kaster lys over. Den

kristne identitet er hjertesak. Livet går ut
 fra det. ”Verden” er et mindre vitalt organ,
 men kan ikke unnværes ”Jeg ber ikke om at
 du skal ta dem ut av verden” v.15.

Når Gud er i oss og vi samtidig er på leit,
 kan vi møte framtidens kors. Hvordan skal
 vi forstå Gud som indre mulighet og
 realitet, både forstå han/henne som den
 andre, en utenfor oss, men samtidig kjerne
 og identitet?

Jeg tror det gjelder for det indre som for det
 ytre mennesket, for det kristne som det ikke
 kristne, at den innerste sannhet, den mest
 intime forbindelsen mellom Gud og oss er
 styrt av et komplisert moment, som
 kanskje er det virkelige beskyttende i møte
 med kors og fornedrelse. (Jrt. Kap 18-19)
 Jean Danielou sier:

*“God becomes more intimate and ever
 more distant... known by the smallest
 child and yet unknown to the greatest
 mystic, For the soul possesses God and
 yet still seek him”*

Ps.

Hvordan det går når teksten skal flyttes fra
 det indre til det ytre rom, det sosiale og
 politiske vet jeg ikke. For hvem, hva og
 hvor er verden? Og hvem er de gudelige, de
 kristne, de som ivaretar Guds nærvær i
 verden? Det bør ikke være enkle spørsmål å
 besvare, selv om de er viktige og
 fundamentale for vår orienteringsevne.

Salmetakvle

NoS 385

NoS 275

NoS 384

NoS 380

NoS 388

NoS 277

*Synnøve Heggem er prest på Rena
E-post: sheshe@online.no*

Pinseaftens 3. juni 2006

Prekentekest: Joh 7, 37-39

Lesetekster: Jes 55, 1-3; Kor 12,7-13

Av Morten Kilde

Verken i min hjembygd eller under studietiden i storbyen har jeg noen gang deltatt på gudstjeneste på Pinseaftens. En uting, vil kanskje noen mene, at vi ikke har tradisjon for pinseaftensmesser her i landet. Vel, jeg er ikke så sikker på om det er veien å gå. Mange steder er det allerede tilstrekkelig gudstjenestetilbud både på 1. og 2. dag, og ytterligere en gudstjeneste i forkant vil for de fleste bli i meste laget. Likevel betyr ikke det at Pinseaftens må forbigås i stillhet. Selve ordet "pinseaftens" har noe sommerlig over seg og mest av alt har jeg lyst til å ha en kortfattet liturgi i forbindelse med en fest. Gjerne en pinsefest sammen med andre menigheter, nede ved sjøen i solskinn eller inne på menighetshuset dersom været er gørrleit. Riktignok er pinsehelga en av de

mest populære konfirmasjonshelgene våre, men det alene bør ikke legge bånd på alle muligheter for et felleskirkelig arrangement.

Gudstjenesteboka foreslår enten Forenklet høymesse, Prekengudstjeneste eller liturgi for Morgensang eller Aftensang. Siden Prekengudstjenesten blir for ordrik og Morgensang har for mye veksellesing for anledningen, så ville jeg tatt utgangspunkt i Forenklet høymesse, Aftensang eller laget en ny liturgi fra bunn av.

Festens bakgrunn

Pinse som høytid oppsto i forlengelsen av den jødiske ukefesten. En fest der første-grøden av hveten ble frambrakt og ofret. Senere ble den også feiret til minne om lovgivningen på Sinai. Vår tekst er derimot nært forbundet med en annen fest: løvhyttefesten. Denne festen ble feiret i tilknytning til innhøstingen av frukt og vindruer. Selve byggingen av løvhytter skjer for å minnes utferden fra Egypt. Under festen fantes det også en rekke seremonier med lystenning og vannøsing. Og nettopp disse antas å være bakgrunnen for Jesu tale om seg selv som verdens lys (8,12) og om at de tørste skal komme til han for å få drikke (7,37).

Ekskurs/avsporing: Johannesevangeliet har tradisjonelt blitt regnet som det mest jødefiendtlige av evangeliene. Gjennomgående for hele skriftet er at "jødene" ofte blir brukt som betegnelse på Jesu motstandere. De klassiske stridstemaene er Jesu rolle som Messias og profet eller hans forhold til Faderen. Det skal ikke underkjennes at jødene gjennom dette lett blir stereotypisert, men samtidig

er det ingen av de andre evangeliene som forholder seg like nært til jødernes fester og høytider (f.eks. løvhyttefesten) som Johannesevangeliet. Med andre ord: Framstillingen av jøder i det fjerde evangelium er mer nyansert enn det ved første øyekast kan se ut som.

Festens innbydelse

På den siste dagen under løvhyttefesten ropte Jesus ut: "Kom til meg alle dere som tørster og jeg vil gi dere drikke!" Ikke ukontroversielt, siden en naturlig assosiasjon ville være salmer eller profetskrifter hvor det er Gud selv som innbyr de tørstende: "Min sjel tørster etter Gud, etter den levende Gud" (Sal 42,3) eller "Hør alle som tørster, kom hit og få vann!" (Jes 55,1). Med andre ord framstår invitasjonen som åpen for alle og blottet for tvang. Foruten den allmenne innbydelsen er det også noen som er spesielt invitert. I tillegg til alle som tørster så er teksten i Jes 55 også snar med å innby alle fattige og pengeløse: "Kom, dere som ikke har penger! Kjøp korn, så dere kan spise, ja, kom og kjøp uten penger, uten betaling vin og melk!" En invitasjon til pinseaften trenger derfor ikke å være noe mindre raus; la festen bli ett fellesskapsforetagende med åpen invitasjon og en særlig innbydelse til de som av ulike grunner ikke føler seg fortlørlige eller velkomne. Det er derfor også ganske symptomatisk at fortellingen om kvinnen som ble grepet i ekteskapsbrudd (7,53-8,11) senere er blitt skutt inn midt i mellom de ellers stringente tekstavsnittene om ånd, lys og vann i kapittel 7 og 8.

Festens innhold

I pinseforkynnelsen kan det snakkes mangefasettert om Åndens ulike oppgaver: skape tro, virke gjennom kunsten, være

profetisk avslørende osv, men for en enkel pinseaftensliturgi ville jeg konsentrert meg om det primære med Ånden som den livgivende og fellesskapsstiftende. Selv om det ikke var umiddelbart forståelig for Jesus sine tilhørere, så gjør Johannes det uttrykkelig klart at Jesu tale om tørst, drikke og levende vann er en klar henspilling på den utgytelsen av Ånden som senere kom. At folkemengden deretter spør Jesus om han er profet eller Messias er ikke så unaturlig siden mange trolig assosierte "levende vann" med beskrivelsen av den nyskapte verden og det nye Jerusalem fra Sakarja 14. Ånden eller det levende vannet henspiller derfor både på det denne-sidige livet og den forestående endelige fred.

Siden begge pinsedagene tradisjonelt er ganske prekentunge så er det kanskje ikke nok en preken kvelden i forkant som utgjør det største behovet. En god fest eller en tankevekkende liturgi trenger ikke homiletisk understøttelse for å virke troverdig, og klarer utmerket godt å stå på egne bein. Gjør det til en samling for folkekirkemedlemmer flest! En åpen, innbydende invitasjon er godt på vei halve festens innhold!

Festens mangelvare

Rundt om i verden er vann en knapp og sårt tiltrengt ressurs. Like sikkert og like trist er det at alt som er mangelvare like fort blir handelsvare. Store områder blir underlagt kunstig vanning, sjøene krymper og den gamle palestinske grenseelven Jordan har i dag en vannføring som kun er en brøkdel av hva den tidligere var. Mange steder blir vannforsyningen privatisert, og fordyrende mellomledd gjør det dyrt å tappe vann til

det daglige bruk. Andre plasser renner det fortsatt vann i strie strømmer, men det kan ikke lenger betraktes som levende. Derfor: Å bruke ”levende vann” som metafor faller oss nordboere fortsatt naturlig, men i et større solidarisk perspektiv kan den vanskelige brukes uten en viss problematisering.

Festens potensiale

Mens påsken regnes som den mest symboltunge høytid så var (og er) løvhyttefesten utvilsomt den mest folkelige. I Mishnatrakataten *Sukka* fortelles det om dans og fløytespill døgnet rundt, om lysfest i kvinnenes forgård i tillegg til at nettene skulle tilbringes i løvhytter. Og et sentralt vers under høytiden var fra Jesaja 12,3: ”Med glede skal dere øse vann av frelsens kilder”. Med andre ord: Den jødiske løvhyttefesten (eller det katolske karneval) har en folkelig festkarakter som må betraktes som en tiltrengt mangelvare i vår lutherske statskirke. Verken den familieorienterte julefeiringen eller den innholdsrettede påsken vil i det kalde nord ha mulighet til å samle folk til utendørs feiring på tvers av konfesjoner og generasjoner.

Ånden gir liv. Ånden skaper fellesskap. Ånden skaper fred. Og Ånden gir rom for ett mangfold som er atskillig større enn det den noe strikse nådegavekatalogen i 1. Kor 12 kan gi inntrykk av. Mangfoldet finnes på ulike nivåer: alder, egenskaper, talenter, konfesjoner.

En pinseaftensfest er derfor en gyllen anledning til å føye sammen det som altfor ofte holdes atskilt ellers i kirkehverdagen.

Salmeta

NoS 221
NoS 222
NoS 634
NoS 218

Leseforslag

Terje Tvedt: *En reise i Vannets historie*, Oslo: Cappelen 1997/2003.

Morsom, gjennomillustrert, kunnskapsrik og prisbelønnet.

Morten Kilde er studentprest i Norges Kristelige Studentforbund.

E-post: morten.kilde@forbundet.no

Pinsedag

4. juni 2006

Prekentekest: Joh 14,15-21

Lesetekster: Joel 3, 1-2; Ef 2, 17-22

Av Hans Kristian Solbu

Prolog

I Trøndelag er pinsebålet ein viktig tradisjon. Eldre menneske kan fortelja at då dei var born, feira dei ikkje Jonsok, men berre pinse. Eg har også funne ut at mange av dei merke for ver og avling som elles i landet er knytta til Jonsok er i Trøndelag knytta til pinsa.

Pinsebålet er eit fint utgangspunkt for å få fram kva pinsa handlar om og kvifor fargen i pinsa er raud: Gløden. Iveren. Kjærleiken.

Kva kjem til å hende?

Simon Peter: ”Herre, kvar går du?” (13,36)

Tomas: ”Herre, vi veit ikkje kvar du går?”

(14,5) Filip: ”Herre, lat oss få sjå Faderen,

så har vi nok.” (14,8) Judas (ikkje Iskariot): ”Herre, korleis har det seg at du vil openberra deg for oss og ikkje for verda?” (14,22)

Det er ikkje vanskeleg å få auge på uroen som bred seg rundt bordet. Det er heller ikkje vanskeleg å forstå uroen og uvissa. Jesus har ikkje lagt skjul på at han skal forlata dei. Han er einaste grunnen til at dei er ei gruppe, og om han forsvinn, kva då? Dessutan kjenner dei presset utanfrå. Ikkje berre at dei som fellesskap kan gå i oppløysing, men kva kan dei bli utsette for av ”jødane” eller av ”verda”? (Eg skriv dette like etter valet i Belarus: Kva hender med dei som demonstrerte på Oktoberplassen i Minsk? Klarer dei å halde demokratiørsla levande når leiarane er sette i fengsel?)

Jesus: ”Lat ikkje hjarta dykkar uroast! Tru på Gud og tru på meg!” (14,1)

Jesus: ”Fred etterlèt eg dykk, min fred gir eg dykk.” (14,27)

Jesus avviser ikkje uroen, men han trøyster dei og seier at dei ikkje kjem til å vere aleine. Denne trøysta har si rot i og spring ut av treeininga. (Eg finn det nødvendig å ha heile kap. 14 med i synsfeltet for å få tak i innhaldet i evangelieteksten.)

Triade

Det er vel neppe ei fullt utbygd treeiningslære vi møter i det 14. kapitlet i Johannesevangeliet. Men det er utan tvil ord og uttrykk her som gjer at ein ikkje kan sjå bort frå det treeininge:

1. Parakleten (talsmannen), Sanningsanden, skal koma til dei (14,16-17).

2. Jesus kjem til dei (14,18).

3. Vi (”Far min og eg”) skal koma til han å ta bustad hos han (14,23).

Det avgjerande her er ikkje om dette er ei konsistent lære om Faderen, Sonen og Den Heilage Ande. Det viktige er at denne ”triaden” er svaret på læresveinane sin uro. Dei kjenner seg forlatt, men Jesus seier at han og Faderen og Parakleten er og kjem nær dei.

Og det andre som er viktig det er at einskapen i triaden er sterk: ”Tru meg når eg seier at eg er i Faderen og Faderen i meg” (14,11). ”Faderen skal gi dykk ein annan talsmann som skal vera hos dykk” (14,16). Dette uttrykket ”ein annan talsmann” er eit sterkt uttrykk for at Jesus også er (har vore) ein talsmann for læresveinane. I 1. Joh.2,1 blir Jesus kalt ”ein talsmann hos Faderen”.

Paraklet

Ein paraklet er ein som blir tilkalla for å gi støtte (”der zur Unterstützung Herbeigerufene” (Bauer)). Ein som opptrer til fordel for ein annan. Det må altså vere det som er den sanne ånd: å vere til for ein annan.

Når parakleten opptrer til fordel for læresveinane, kven gjer han det overfor då? I første omgang ser eg for meg at det gjeld tilhøvet til Gud. Jesus hadde vore ein talsmann for læresveinane overfor Gud. Og det trong dei. Det var ikkje så enkelt å forstå seg på Gud. Dei vart kanskje ikkje mindre forvirra av det dei opplevde i lag med Jesus, men Jesus var i alle fall der. Dei kunne tilkalla han og halda seg til han. Han visste i alle fall korleis det var. Han forstod.

Korleis skulle det bli no, når han skulle gå frå dei?

”Ikkje ver redd! Dette har eg ordna! Andsynes Gud er det inga grunn til å uroast. Der er det mange rom. Men uansett,- no skal de fått ein annan talsmann og han står for det same som eg. Dette er noko de får tru meg på.”

Slik oppfattar eg at Jesus sin bodskap til lærsveinane er. Og så går han vidare med det som parakleten skal skapa i dei, slik han sjøl har gjort det:

”Det som er oppgåva dykkar, - og der kjem det verkeleg an på dykk, det er at de elskar meg og held boda mine.”

Og det å halda Jesus sine bod, - det er å vere eitt med Jesus og med parakleten, - altså: det er ”å vere til for andre”.

Glød

Det er ikkje vanskeleg å forstå at lærsveinane vart urolege og redde. Uro er det vanskeleg å bli kvitt eller leggja bak seg for oss som lever i (etter)pinsetida. Det å kjenne seg eller frykta for å skulle bli, aleine. Uro er vel noko som høyrer til trua sitt vesen, sjøl med Jesus sine ord i ryggen. Samtidig, - den triadiske einskapen er ikkje ein lukka einskap. Den opnar seg og tar inn i seg den vegen vi går. Det er det som kallast kjærleik. Å ikkje lukke seg, men å opna seg for det andre. Å få høyre til i den einskapen tenner verkeleg gløden. Men det er utan tvil ei utfordring å leva det ut.

Salmetavle

NoS 219
NoS 222
S97 27
S97 223
S97 96
NoS 221
NoS 525

*Hans Kristian Solbu
Prest i Ilen menighet i Trondheim
solbukh@online.no*

Andre pinsedag 5. juni 2006

Prekentekest: Apg.2,42-47

Lesetekster: Esek.11,19-20 og Joh 6,44-47

Av Ann Kristin Rangøy

Om å forstå kjærligheten

Det er pinse, og feiringen av Guds nærhet iblant oss. Guds Ånd er gitt til apostlene og de sendes ut for å forkynne for alle folkeslag at Jesus lever og at Gud er med alle dager inntil verdens ende. Pinse er festen for Guds nærvær i blant oss!

Naturen utenfor strutter av liv, og Den Hellige Ånd er tilstede som en brennende flamme i alles hjerter. Profeten Esekiel taler om et nytt hjerte, og en ny ånd. *”jeg vil ta steinhjertet ut av kroppen deres og gi dem et kjøthjerte isteden.”* (Esek.11,20) Pinse er tiden for skapelse og nytt liv. Ånden svever over vannene slik den gjorde den

gang i begynnelsen da alt ble til. Pinse henger sammen med skapelsen og livets utgangspunkt, den bringer oss framtid og håp.

Guds hjerte

*Guds hjerte vet vi ikke,
Men vi vet noe som overstrømmer oss
Som et regn over hendene.*

*Hans øyne ser vi ikke,
Men vi ser usynlig lys over alle ting
som i sommernatten.*

*Hans stemme hører vi ikke,
Men vi finner veier overalt og spor i
hjertene
Og stier med lavmælt lys.*

Av Rolf Jacobsen Fra ”Sommeren i gresset.”

Pinse er festen for Guds nærvær i blant oss, og for mange er det en uvirkelig drøm. Livet kan være tungt og vanskelig og Guds nærvær bringer ikke bare trøst, men sinne og forakt. Det handler om å forstå Guds hjerte, det handler om å forstå kjærligheten.

Om teksten

Teksten er hentet fra Peters tale til fromme jøder fra all verdens land. (v.5) Vi leser at mange mennesker hadde kommet sammen da de hørte apostlene tale forskjellige tungemål. Peter talte til dem, tusenvis tok imot budskapet og ble døpt.

Versene det skal prekes over gir oss et glimt inn i situasjonen slik den var for de første kristne i tiden etter Jesu død. Forvirringen var stor også blant de troende, det var mange rykter rundt Jesu død og hans

tomme grav, og folk var redde. Apostlene holdt trofast sammen, og jfr. teksten var de sammen daglig på tempelplassen og i hjemmene for å forkynne oppstandelsen, be, holde nattverd, og spise sammen.

Om fellesskapet

De hadde et sterkt fellesskap der de delte på eiendom og støttet hverandre. Dette kollektive perspektivet der ingen eide sitt eget, men alle eide alt, var et tidlig ideal for de første kristne menighetene. (Jfr. Apg.4,32, og Joh.13,34f) Og kanskje en forutsetning for å tilhøre fellesskapet og få del i den oppriktige og hjertelige glede. (Jfr.apg.5,1-11) Jeg tenker at det å selge gods og eiendom, og legge det ned for apostlenes føtter var viktig for fellesskapets vekst, og et synlig tegn på omvendelsen og dåpen. I dåpen ble alt det gamle avsluttet, og noe radikalt nytt oppstod. Å bli eiendomsløs var på mange måter det samme som å bli fri fra det jordiske, og vise tillit og hengivenhet til Gud.

I Apg. kan vi lese at det vokste fram et sterkt og inderlig fellesskap rundt apostlene, de opplevde tegn og under, og de forkynte budskapet om den oppstandne Jesus med stor kraft. De ble etter hvert høyt respektert blant folk, selv om ingen våget å slå seg ned sammen med dem der de satt i tempelets søyleganger. Likevel ble de trodd av stadig flere og fellesskapet rundt dem vokste.

Dette lille glimtet bakover i tid kan gi oss mange tanker om kaos, tvil, troverdighet, undring, fortvilelse og motløshet. Det ser ut til at nærheten mellom Gud og mennesker var sterkere og tydeligere enn vi opplever den i dag. Pinsen og feiringen av Guds

nærvær iblant oss blir derfor en vanskelig høytid å feire for mennesker i dag.

Om Guds nærvær

Det er ikke alle som tenker positivt om Guds nærvær. Mange sliter med destruktive gudsbilder, og opplever Gud truende og taus. Andre kjenner trygghet ved Guds nærvær og setter likhetstegn mellom Gud og personen Jesus Kristus. Når de ser på ham, lytter til hans ord og betrakter hans gode gjerninger ser de litt av Guds nærvær. De tenker at Gud møter mennesker med kjærlighet og gir oss det vi trenger gjennom godhet fra menneskene rundt oss. Der vi kjenner kjærlighet, der vi kjenner på godhet og respekt, der vi blir møtt med omsorg og forståelse, er det Gud som gir oss av sine gode gaver. Vi kan finne spor av Guds gode nærhet overalt omkring oss. Gud er den som gir av seg selv og sitt for at mennesker skal ha muligheten til å komme Gud nær for bestandig. Gud gir av sin kjærlighet sin varme og sitt lys, og finnes overalt der vi opplever vennlighet og godhet. Vi kan velge å tro det, eller ikke tro det, vi kan tenke over det i takknemlighet, eller se det som en velfortjent tilfeldighet. Gud gir av seg selv uten å vite om vi tar imot, Gud gir uansett kjærlighet og lys.

Om kjærligheten

Guds kjærlighet til verden og menneskene hadde en dyr pris og den ble betalt i lidelse og smerte. Vi liker ikke å tenke for mye på det, men erfarer det selv at kjærlighet bringer med seg mye smerte og mye lengsel. Det er godt å elske samtidig som det er vondt å elske. Vi berøres av kjærligheten i vårt dypeste indre og kjenner hvordan vi trekkes og dras mot fortvilelse og kamp. Kjærligheten gjør oss redde for å

miste, redde for ikke å strekke til, redde for å bli forlatt, redde for å bli stående i avmakt avkledd og naken. Det er vanskelig å forstå at kjærlighet kan gjøre vondt.

Om lyset

Lyset blir gitt oss hver dag, lyset som vekker oss om morgenen og som bruker all sin tid på å lyse opp skaperverket fra nye vinkler. Ingen krok blir i skyggen, for lyset flytter på seg og jager mørket bort. Lyset er godt fordi det jager mørket. Og lyset er smertefullt fordi det avslører oss nakne og sårbare uten mulighet til å holde noe tilbake. Lyset viser oss sannheten om oss selv og gjør oss små og hjelpeløse som nyfødte barn. Å leve i lyset er å leve ubeskyttet i en vanskelig og ondskapsfull verden.

Om å sendes ut...

Pinse er festen for Guds nærvær og overalt der Gud er nær, blir mennesker sendt ut i tjeneste. Slik var det for Moses da han møtte Gud i den brennende busken ved Horeb, og ble sendt ut for å befri Israelfolket fra Egypt.(Ex.3,1ff.) Slik var det for Jesaja som stod for Guds trone og ble sendt ut for å være profet.(Jes.6,1ff) Og slik var det for apostlene. Pinse er festen for kirkens utsendelse. Alle som opplever Guds nærvær i godhet og kjærlighet, sendes ut i kjærlighetens tjeneste, og kjærlighetens Gud er ikke langt borte men helt nær. Gud har ikke glemt oss, men inngått en ny og sterkere nærhet selv med dødens avstand i mellom oss. Gud vet at kjærligheten er så sterk at den er helt avgjørende for vårt liv, vårt håp og vår tro. Derfor sendes vi ut i kjærlighetens tjeneste for vår neste. Vi sendes ut for å skape gode fellesskap, for å be for hverandre, dele nattverd og spise

sammen slik at stadig flere kan finne sin plass i gleden og festen.

Kollektbønn

Ære være Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd som var er og blir en sann gud fra evighet til evighet amen.

*Ann Kristin Rangøy er Rådgiver (vikar) ved
Borg bispedømmekontor
E-post: a-rang@frisurf.no*

Treenighetssøndag 11. juni 2006

Prekentekest: Matt 28 16-20

Lesetekster: Jes 6,1-8; Tit 3,4-7

Av Rolf Steffensen

Helt til det aller siste fortsetter Jesus å invitere disiplene sine med ut i ytterkantene, til øde steder og opp på fjellet. Sammen trekker de seg bort fra det hverdagslige. Bort fra sentrum, bort fra det flate og uoversiktlige. Sammen trækker de motbakkene. Og sammen vinner de høyden.

Vi trenger alle denne bevegelsen i livet. Vi trenger å vinne høyde. Vi trenger visjoner. Vi trenger å kjenne at vi i livet berører det som er viktigere og større enn oss selv. På fjellet får disiplene og vi utsikten og perspektivene, også over hverdagene. Jeg har selv nettopp kommet ned fra ”fjellet”. Jeg var der bare for noen dager siden, sammen med en sør-afrikansk venn og kollega, invitert til Hamarøy og Tysfjord i Nordland, for å gjøre seg kjent med kirkens forsoningsarbeid mellom samisk og norsk

befolkning, som jeg for tiden er leder av. I min lille utkant av verden sto vi begge og undret oss over vår felles sterke opplevelse av Guds nærvær. Min sør-afrikanske kollega satte ord på det vi begge følte: Can anything good come out of Hamarøy? Can anything good come out of Atlantis – en farget, avglemt township i utkanten av Cape Town?

Jesu kjærlighet for utkantene er slående. For det avsidesliggende Galilea, for den karrige ødemarken. For fjellet og stedene der ingen skulle tru at nokon kunne bu. Min egen ferske fjellopplevelse har styrket meg i troen på at den som søker Guds hellige nærvær med forventning og frimodighet skal begynne å bevege seg i ytterkantene.

Da de fikk se ham, falt de ned og tilba ham, men noen tvilte...

Dåps- og misjonsbefalingen hos Matteus er kjente ord. Noen av de mest kjente i hele Bibelen. Likevel er det viktig at vi fortsetter å spørre, hva er egentlig misjon? Hvilke forutsetninger gjelder for i det hele tatt å kunne døpe og lære og holde alt det Jesus har befalt?

Kirkemøtet behandlet i november i fjor den siden ved kirkens identitet som har med misjon å gjøre. For meg ble arbeidet med denne saken skjellsettende. Etter over 20 år som prest i min egen nordlige landsdel fikk jeg endelig den kirkelige innrømmelsen jeg har lengtet sånn etter, at kirken i sin iver etter å forkynne evangeliet til den samiske og nord-norske befolkningen, har kommet i skade for å gjøre urett mot mange. Kirkerådets og kirkemøtets saksbehandling gav meg mer enn innrømmelser.

Den gav meg også et helt nytt språk, nye begreper som nå hjelper meg å forstå hva misjon er, på en ny og annen måte enn før.

I saksdokumentene til kirkemøtet omtales kirkens identitet som ”misjonal”. For meg et helt nytt ord. Det sier noe annet, i det minste følelsesmessig, om kirkens identitet og oppdrag, enn det gamle ”misjonerende”. Der det gamle ordet gjorde alle andre til objekter for kirkens forkynnelse, ivaretar den misjonale kirken noe av det samme som den diakonale. Den møter enkeltmennesket og samfunnet det er en del av med en lyttende, dialogisk holdning, den tjener, elsker og gir andre mennesker rett.

Misjonens sanne ansikt kan ikke vise seg på noen annen måte enn gjennom respekt og likeverd. Den påtvinger ingen noe som helst, men lytter og samtaler. Lytter og lærer. Jesus har selv med sitt liv vist oss hva misjon i bunn og grunn er. Misjon er å leve i forsoningens tjeneste. Misjonen er å fremme menneskers sanne identitet i et guddommelig perspektiv.

Det er med sorg jeg ser meg om i min nære kontekst, det tokulturelle samiske og norske lokalsamfunnet mitt. Fortsatt kjenner vi som bor her på smerten ved at også kirken i mange, mange år sviktet, og lot seg bruke i forforskningen av samene. Mine egne forfedre lærte å se ned på sine samiske naboer. De ble ikke selv større av det. Derimot ble de noe annet enn det de var. Slik ble alles sanne identitet skadet og undertrykket. Og skammen bærer vi alle med oss fortsatt. Mange lærte også å skamme seg over den umiddelbare troen og den sterke opplevelsen av Guds nærværet, som har kjennetegnet vår nordlige landsdel,

men som likevel ikke passet inn i mønsteret som gjaldt. Resultatet ble at mange trakk seg bort, og mistet av syne at Jesus elsker nettopp utkantene og menneskene som lever sine liv der.

Forsoningsprosjektet som kirken nå har tatt initiativet til i det lulesamiske området bidrar til å tegne et annet bilde av kirken og misjonen enn det gamle. Gjennom å samtale, spørre og lytte åpner vi oss sammen for det som engang satte seg fast og gjorde oss ufrie. Håpet er at vi gjennom dette også får hjelp til å tegne nye bilder av hverandre, og nye selvbilder.

Jeg tror det er riktig det den gamle samene sa til meg for ikke lenge siden. - For et menneske som har mistet sin identitet er det ingenting som er viktigere enn å finne den igjen. Det er identiteten, å vite hvem en selv er som er grunnlaget for alt annet. Jeg tror vi her er ved kjerna av oppdraget som Jesus gav disiplene på fjellet i Galilea. For å finne vår tapte identitet, for å kunne se oss selv og hverandre med Guds øyne, må vi alle gå i noen motbakker. Ser vi stort på det og lar oss lede dit, vinner vi høyden vi trenger for å kunne åpne oss for alt som er sant og rett om oss selv og Gud.

Salmetavle

*Rolf Steffensen
er sokneprest på Hamarøy
E-post: rolf.steffensen@
Hamaroy-kirkekontor.no*

NoS 695
NoS 733
NoS 711
S97 528
NoS 529

2. søndag etter pinse

18. juni 2006

Prekentekest: Fork 12,1-7

Lesetekster: 1 Tim 6,6-12; Luk 12,13-21

Av Snorre Bjerkholt

Mammons og bilreklamens makt

I skrivende stund ser jeg meg om etter ny bil. Ikke det at den gamle nødvendigvis *må* skiftes. Sannheten er vel snarere den at jeg ønsker meg en ny bil. I sentrum for mine drømmer står en svart Toyota RAV fire-hjulstrekker med glinsende blank lakk, integrert mobiltelefon, traction- controll, anti- spinn, down hill- controll og alt mulig annet av tekniske finesser og dipedutter som jeg kanskje strengt tatt ikke har brukt for, men som allikevel er kjekke å ha (i alle fall for en som har passert 35, med stadig voksende mage, og minkende hårmanke).

Jeg lar meg lokke, og må ærlig erkjenne at jeg også ligger under for det som ser ut til å være en slags sykdom i hele den vestlige verden: *kollektiv forbruksmani*. Vi blir ikke lykkelige av å kjøpe mange ting, det har vi fått vite fra vi var små, allikevel klarer de færreste av oss å unngå at vi går i den samme fella gang på gang. I materialismens feller, i tingenes verden. Bør jeg føle meg truffet av dagens tekster? Er jeg i ferd med å bli grepet av pengebegjær som leder meg bort fra troen? Samler jeg meg så mange ting at jeg er nødt til å bygge meg en ny låve (les; nytt bolighus) så jeg får plass til alt jeg eier? Bør jeg skifte fokus før det blir for sent, og jeg blir mettet av dage? På andre søndag etter pinse forteller

Bibelen oss at livet ikke bør handle om timelig og forgjengelig søken, men om gudsfrykt, tro, kjærlighet, utholdenhet og tålsomhet.

Sjeldent opplever jeg at tre tekster til de grader snakker samme språk: I dag forstår vi som er satt til å forvalte jordens rikdom med rettferdighet, at både sølvsnorer slites og at gullskåler er i ferd med å breste uten at vi har klart å kjempe for verken rettferd, fred eller barmhjertighet på den måten som vi mennesker egentlig burde.

Det er vanskelig å omsette Guds ord i praksis.

Jeg er akkurat ferdig med en flott bok; ”Jerusalem” av Selma Lagerlöf. (Jeg skriver dette om bøker slik at du som ikke kjenner meg fra før, og som leser dette også skal vite at jeg ikke *kun* er en enkel bilgal tomsing fra Østfold). På en enkel og virkelighetsnær måte forteller Lagerlöf om en gruppe svenske bønder som i sin iver etter å være rettroende til syvende og sist ender opp med å svikte sine omgivelser - sine venner - og til slutt den Gud de så sterkt ønsker å følge.

Som litterær fiksjon er dette et gripende verk. Historien om de svenske bøndene gav da også Selma Lagerlöf Nobelprisen i litteratur. Problemet, eller det virkelig gripende med denne boka, er imidlertid at Lagerlöf ikke kun dikter opp en fiktiv fortelling, men at hun tvert imot tar utgangspunkt i en reell hendelse som skjedde i 1898, - da en gruppe bønder preget av fattigdom og trange kår lot seg lokke til paradisiske tilstander hvis de bare flyttet til byen Jerusalem hvor de kunne gå i ”Jesu fotspor”.

Som prester er det vår oppgave å føre menneskets oppmerksomhet mot bibelen, mot Gud og mot en virkelighet som ikke kun bryr seg om nye biler, hus, gull eller hva det måtte være som kan bringe oss ut av kurs. Allikevel føler jeg også et sterkt behov for å formidle en sterk forbeholdenhet og et *men*, i møte med alt det rettlevede og riktige som vi helt sikkert *burde*, men som vi ikke alltid får til.

Hvordan leve et rett liv?

Historien om bøndene som reiste til Jerusalem i sin håpløse og fatale iver etter å gå Guds veier er ikke en enestående historie om religiøs feilslåthet og menneskelig maktmisbruk i ”Guds navn”.

Store deler av vår kristne historie har hatt en slags ”hang up” på at *måtehold*, *avholdenhet*, *avstandtagen* og *fordømmelse* har vært de riktige ordene å bruke i møte med en sammensatt og (også) syndig verden. Slik er det selvsagt ikke! Det kristne liv bør ikke være et avholdene liv, men et deltakende liv - i den verden hvor vi lever. Luther formulerer dette på sin tydelige men allikevel gode måte med sitt utsagn *pecca fortiter* - synd kraftig. En slik uttalelse er nok ingen generell oppfordring til å forsøke å gjøre mest mulig galt, snarere heller en konstatering av at et levende og deltakende liv automatisk medfører visse feilskjær.

Kirken skal formidle nåde, storhet og raushet – samtidig som den skal sette opp noen idealer for vår livsførsel. På denne søndagen hvor idealene og målene for *rett livsførsel* tegnes opp med skarp blyant blir

det viktig, ja kanskje spesielt viktig å innlemme nåden, og det store og rause som et møte med Gud skal inneholde. Lykkes vi ikke i dette blir 2. søndag etter pinse ikke noe annet enn en dag for dårlig samvittighet, og det er vel ikke bare derfor mennesker kommer til kirken på søndag.

Etiske dilemmaer i møte med verden

Vi som er prester har av en eller annen merkelig grunn en sterk forkjærlighet for å prate om ting som har skjedd i Afrika (da særlig fra Madagaskar). Jeg er ikke noe unntak i så måte og jeg tenker at noe av det som rører oss med Afrika er at liv og død kommer tett innpå oss. Tilværelsen i Afrika blir dampende, vakker og flott, men også grusom, fæl og tankevekkende.

For noen år siden reiste jeg rundt i Afrika og fikk sammenblandingen av både det grusomme og det vakre tett inn på kroppen.

Mitt møte med Afrika forandret raskt på tidligere oppfatninger og meninger. Noe av det som slo meg hardest var det faktum at hvis vi boikotter varer laget av barn – såkalt barnearbeid, ja så har vi ingen garanti for at vi ikke leder fattige barn ut i enda verre livssituasjoner. Alternativet for mange barn blir fort prostitusjon, sult og død.

Hele verdens handels og fordelingssystem er urettferdig, men også sammensatt og vanskelig. Jeg sier selvfølgelig ikke her at jeg er tilhenger av barnearbeid, eller at jeg vil at ting skal være som de er, - men at disse spørsmålene er kompliserte og vanskelige å håndtere.

Så vanskelig at vi sannsynligvis kommer opp i store etiske og moralske dilemmaer kun i kraft av våre liv uansett hva vi gjør.

Ansvar for andre

Erkjennelsen av verdens kompleksitet må imidlertid aldri ta fra oss *ansvaret*.

Ansvaret for at vi i små og store handlinger må og skal stå til rette for det vi gjør. Dette tenker jeg må bli hovedbudskap fra tekstene i dag.

Mange mennesker over hele verden betaler faktisk prisen for at vi skal ha det bra, enten vi liker å tenke på det eller ikke. En reise til Afrika synliggjør på en sterk måte akkurat dette.

Vi som skal preke fra prekestolen på denne dagen er i like stor grad som de vi preker for også en del av ”den rike verdens dilemma”. Dette fordrer igjen at vi i vår forkynnelse mestrer det å få fram budskapet om *ansvar* uten at vi blir skråsikre eller fordømmende. Lykke til!

Kollektbønn

Jeg synes at den foreskrevne kollektbønnen på en god måte uttrykker dagens tema, derfor ville jeg ha benyttet meg av denne som den står.

Salmetavle

S97 - 127
S97 - 136
Nos - 415
Nos - 713
S97 - 103
Nos - 187

Snorre Bjerkholt prest på Hvaler
E- post: snorre@hvaler.kirken.no

3. søndag etter pinse

18. juni 2006

Prekentekest: Luk:19,1-10

Lesetekster: 5 Mos 7,6-8; 1 Kor 1,26-31

Av Sunniva H. Johnsen

En sammenkomst i år 2002

Jeg møter en alkoholisert dame som har ødelagt det meste av livet til barna sine og seg selv. Hun prøver gang på gang å drikke seg unna skyldfølelsen som ligger utenpå henne som hissig utslett. Hun hadde ett godt minne fra kirken og det var å synge Lina Sandells salmer. Ingen kirke, prest eller andre kirkelig ansatte hadde gjort seg bemerket i hennes liv. Vi satt mye og sang. Jeg så alt håpet til forandring som bodde i henne. Jeg avsluttet samværet med å si: Når du igjen mister troen på deg selv så husk at jeg aldri gjør det. Jeg har tro på deg. Litt naivt tenker du kanskje? Litt selvforherliggende å avsløre intime religiøse betrouelser i nytt norsk kirkeblad? Vel, jeg ønsket å formidle Jesu nærvær til henne. Jeg lurert ofte på hvordan hun har det. Jeg kommer aldri til å slutte å tro på hennes evne til forandring.

En sammenkomst i år 30

Sakkeus, en rik mann som sikkert bruker mye tid på å tjene mange penger, hører rykte om Jesus som vandrer rundt og prater med folk på utrolig vis. En dag ryktes det om at denne Jesus er i byen, og den rike Sakkeus tar fri fra pengene for å få et glimt. Sakkeus er lav, rik og mislikt! Et tre langs

veien hjelper Jesus og Sakkeus til å få øye på hverandre. Jesus spiser og overnatter, og Sakkeus forandrer seg radikalt.

Den initiativrike

Den kortvokste i treet er nok kjent av de fleste i Jeriko, og derfor er det lett for Jesus å finne navnet hans. Sakkeus er ikke bare en kortvokst bitte liten mann som ville Jesus se slik mange barn ser og synger om han i dag. Sakkeus er svært initiativrik! Han er framsynt og god på planlegging. Jesus bryter med renhetslovene når han spiser med en supersynder som Sakkeus åpenbart var i de andres øyne. Jesus utsetter sitt eget rykte for å løfte opp Sakkeus sitt rykte. Jesus demonstrerer at et måltidsfellesskap med mennesker som er stemplet som urene faktisk ikke gjør han selv uren. Folkesnakk tar helt sikkert helt av etter at Jesus og Sakkeus har lukket døren og gått til bords. Jeg elsker disse scenene der Jesus bryter alle skikker og normer og lover og regler, vikler seg løs fra fansen, og borer blikket sitt fast i personer som er uglesett av mange og ofte uglesett med god grunn. Jesus bruker tid på å møte mennesker akkurat slik de er. Han bruker tid på ett menneske! Forvandlingen i mennesket som blir sett av Jesus på denne måten, tar helt av..

Den radikale livsendringen

Frukten av Sakkeus sitt samvær med Jesus fører til at Sakkeus ikke nøyer seg med å betale tilbake det han har presset ut av folk pluss en femdel av beløpet i tillegg, som kunne være vanlig etter gjeldende regler. Nei, Sakkeus velger en firedobbel erstatning som var det høyeste en tyv kunne forpliktes til jf Ex 21,37. Og halvparten av hans totale formue går rett til de fattige. Det

vitner om en vilje til radikal livsendring ved å erstatte beløp langt utover det plikt-messige. MEN: Sakkeus gir ikke alt sitt gods til de fattige og trer inn i tilhengerskaren til Jesus jf Jesu møte med den rike mannen i forrige kapittel. Han vil i stedet fortsette sin tidligere jobb med ny giv!

Det er mye fokus på materiell rikdom og hva som er å gjøre det rette i det forrige kapittelet. Hva er den fullkomne radikale livsendringen? Gjelder det samme for alle? Det virker ikke som Jesus forventer at alle skal gjøre som Peter og resten av disiplene: slippe alt de eier og har. Møtet mellom Sakkeus og Jesus får en annerledes avslutning enn Jesu møte med den rike mannen. Vi i vår materialisme liker kanskje Sakkeusavslutningen best. Han kunne jo beholde litt og dermed er den lettere å relatere seg til for oss. Jeg tror at vi må minne hverandre på hva vi egentlig trenger for å ha et godt liv. Hva trenger vi å gi til andre for at de skal ha et godt liv?

Kirken er for tiden mye opptatt av sitt indre liv. Altfor mange kirkefolk er opptatt av innstramming på hva, og hvem som kan jobbe som det ene og det andre, og hvem som bestemmer. For oss som tror på en grensesprengende Jesus, blir dette vanskeligere og vanskeligere å forholde seg til. I vårt møte med vanlige mennesker som ikke har noe med kirken og gjøre, kjenner vi at kirkens omdømme blir mer og mer ødeleggende. Vi må gang på gang demonstrere kjernen i vår tro. For meg er det helt ufattelig at kristne kan støtte menneskerettighetsbrudd og okkupasjonsmakter. Det er også uvirkelig at en president som er tilhenger av dødsstraff, fengsling uten lov og dom,

tortur og krigføring også snakker mye offentlig om sin Gudstro. Jeg skjønner ikke at de kan gjøre krav på å bli tatt på alvor med Jesu etterfølgelse. Og da er jeg i kjernen av dagens tekst. Jeg ugleser noen som har oppført seg dårlig i manges øyne. Nok en gang må jeg vende blikket innover i eget liv, og se om jeg har gjort en livs- endring pga min tro på Jesus som gjør at andre ønsker tilknytning til kirken.

Guds fokus

Jesus går gjennom byer sammen med mange mennesker, han løfter blikket og demonstrerer for hundrevis av tilhørere hva Gud har fokus på. Guds fokus er å åpne synsfeltet og vise at personer man ikke regnet som en del av det gode fellesskap faktisk er det. Jesus oppleves som sterkt blasfemisk når han bryter urgamle tradisjoner og kaller Sakkeus en Abrahams sønn. Sakkeus ble så visst ikke sett på som noe annet enn en som var utenfor det utvalgte folket. Det er umulig å vite hvem som i dag sitter på sannheten om hvem Gud har sitt fokus på, og hvem som har forandret seg etter Guds vilje.

Spørsmål til ettertanke

Greier vi å satse vårt eget rykte for å bygge opp en annens? Eller lar ikke mengden av administrativt papirarbeid oss få øye på vår viktigste oppgave? Hvordan finner vi hjelp til å se Gud?

Hvorfor får ikke organister fulle stillinger slik at de kan sitte og spille litt for tilfeldig forbipasserende? Hvorfor er kirkene mørklagte, kalde og ofte stengt 6 dager i uka pga kommuneøkonomiske prioriteringer? Hvorfor velger vi ett samlingspunkt som ødelegger søndagstur i skogen, lange

frokoster eller formiddagshvilen til barn? Og hvorfor har vi et møtespråk fullt av uttalte ord med én hovedaktør som er forpliktet til å følge kirkeboken pga norsk lov?

Sakkeus skulle bare ta en titt. Mange søkende ønsker en titt, og de stikker innom kirken. Vi må legge til rette for at guddommelige møter skjer i vår kirke gjennom rom og gjennom personlig kontakt. Vips blir Sakkeus sett av Gud. Og han tar imot ham med glede. Jesus bryter nok en gang folks forventninger om hvem Gud gjester med sin nærhet og ikke.

Kollektbønn

Kjære Jesus Kristus. Vi ber om hjelp til å se deg. Vis Kirken hva du har fokus på, og hjelp hver og en til å forandre seg etter din vilje. Amen.

Salmetavle

NoS 222
NoS 706 v.1-4
NoS 210 v.5-8

NoS 711
NoS 710
NoS 492

*Sunniva Hognestad Johnsen, kapellan i Døvekirken i Oslo og det Østenfjeldske døvedistrikt.
E.post: sunniva.h.johnsen@dovekirken.no*

Sankthans (Jonsok)

24. juni 2006

Prekentekst: Joh 10,40-42

Lesetekster: Mal 4,5-6; Apg 19,1-6

Av Carl Petter Opsahl.

*Prekenkommentaren er en tidligere trykket
i NNK nr. 3 i 1998.*

St. Hans feiring

St Hans, Jonsmesse eller Jonsok som denne dagen også kalles, er som kirkelig festdag knyttet til døperen Johannes fødselsdag – Jon, Johan og Hans er de nordiske navnevariantene av Johannes. Lukas forteller at Johannes ble unnfanget 6 måneder før Jesus. Men akkurat som tilfeller er med julen, er det snakk om en ”kristning” av en langt eldre hedensk høytid, nemlig sommersolverv. St. Hans var slik den viktigste årsmarkering ved siden av julen (vintersolverv) i eldre tid. Særlig forestillinger omkring fruktbarhet og grøde ble forbundet med denne dagen. Natt til St. Hans skulle man plukke legende urter for denne natten skulle man få vite hvem man skulle gifte seg med, og været på St. Hansdagen fortalte hvordan været skulle bli resten av sommeren. Men dette var også tiden da heksene red i natten på sopelimer for å ha messe med den onde. Slike og andre forestillinger nedfelte seg i skikker, hvorav flere har holdt seg til i dag. Særlig var det St. Hans aften (den 23.) og natt til St. Hans (i katolsk tradisjon var dette en våkenatt) som ble markert. Mest kjent er

vel skikken med å tenne bål, hvilket gjorde St. Hans til en av sommerens viktigste sosiale begivenheter, med dans og lek. Ellers var det vanlig med storrengjøring, og hus og kirker ble pyntet med løv. Hellige kilder var spesielt virksomme denne dagen, og enkelte kirker var mål for valfart. I Røldal kirke var det for eksempel et krusifiks som skulle ha spesielt legende virkninger, hvilket A. O. Vinje skriver om: ”I kyrkja låg hundrade hestelass med krykkjor som burt vart slengde” (fra Storegut). I flere slike kirker holdt man frem til midten av forrige århundret midnattsmesser uten prest, da slike messer var i strid med kirkelig lovgivning.

En kirkelig markering av Johannes døperens fødselsdag har røtter langt tilbake, kanskje helt fra 300-tallet, da man mente å ha funnet relikvier etter Døperen. Men også kirkelige forfattere satte feiringen i forbindelse med årstiden. At solen økte frem til St. Hans og minker etter setter Augustin i sammenheng med døperens egne ord ”Han skal vokse, jeg skal avta” (John 3:30). Det utviklet seg med tiden en hel Johannes-syklus, med feiringen av en unnfangesfest 24. september, og minnet om at han ble halshugget ble markert 29. august. Men det var fødselsdagen som hadde bredest kirkelig oppslutning.

Dagen ble feiret med tre messer, en på aftenen før 23. juni, en ved midnatt og en om morgenen på selve dagen. Man feiret også en etterfest uken etterpå (oktav). St. Hans var en kirkelig høytidsdag også etter reformasjonen, og ble holdt i hevd frem til den ble fjernet ved helligdagsreformen i 1770. Men forestillinger og skikker har holdt seg levende i folkelig overlevering, hvilket er noe av bakgrunnen for at kirken i

senere tid igjen har begynt å markere dagen.

Døperen Johannes

Det er altså Døperen Johannes som er utgangspunktet for den kirkelige markeringen av denne dagen. Han bli omtalt i alle evangeliene, men det er særlig Lukas som gir den klareste biografiske fremstilling. Det begynner med at en engel forteller presten Sakarja at hans kone Elisabeth venter barn. Men siden Sakarja ikke tror på engelen – ”begge var nå oppe i årene” – blir han stum helt frem til Johannes blir født. (Luk 1:5-25, 57-80). Elisabeth og Maria er slektninger, og Jesu og Johannes' barndom, og skjebne er sammentvunnet – endog fra unnfangelsen av. Johannes døperen drar ut i ørkenen, livnærer seg på honning og gresshopper. Han er en røst som roper i ødemarken og rydder vei for Herren, han forkynner og døver til omvendelse (jfr Apg. 191:6). Men han er selv ikke Messias, han er ikke engang verdig til å løse sandalremmen til han som døver med Den Hellige Ånd og ild (Luk 3:1-17 Matt 31:12 Mark 1:2-8, Joh 1:19-34). Likevel, Jesus insisterer på å bli døpt av ham. Når Jesus er blitt døpt, trer Johannes tilbake. Herodes kaster døperen i fengsel og halshugger ham. De synoptiske evangeliene er enige om at Johannes måtte dø fordi han irettesatte Herodes for å gifte seg med din brors hustru. Den nærmest freudianske fortellingen om Salomes dans har Lukas utelatt (Mar 9:14-29, Matt 14:1-12 Luk 9:7-9). Også historikeren Josefus skriver om døperen Johannes, og skildrer ham som en god mann, Josefus forklarer at Johannes ble henrettet fordi Herodes var redd for at den populære døperen skulle lede folket til oppstand.

Forholdet mellom Johannes døperen og Jesus virker relativt greit i de synoptiske evangeliene, Johannes bereder grunnen for Jesus, han er som Elias, den siste profet før Messias' komme. Et overfladisk blikk på Johannesevangeliet, som preteksten er hentet fra, bekrefter dette inntrykket. Men ved nærmere øyesyn aner vi en konflikt, om ikke mellom Jesus og døperen så mellom deres disipler. Evangelisten Johannes understreker sterkt at døperen ikke er Messias, ikke Elias, ikke profeten (Joh 1:8, 19-28). Han er brudgommens venn, men ikke brudgommen selv, for å si det med R. Alan Culpepper (jfr Joh 3:29). Likevel fremholder evangeliet døperen som det fremste vitne. Døperen fremholdes i likhet med disippelen Jesus hadde kjær, som en modell til etterfølgelse, en som virkelig har forstått hvem Jesus er.

Å preke om Døperen Johannes

Dagens pretekst er ikke spesielt lang, og den gir oss ikke mye å gå på. Det er derfor ikke urimelig å foreslå at man i prekenen kan vie tid til både St. Hans-tradisjonen og til skikkelsen Døperen Johannes. I den folkelige St. Hans-feiringen med vekt på livsglede og utfoldelse, kan man finne anknypningspunkter mellom menigheten og preken. Glede og livsbejaenhet er ikke spesielt ”hedensk” ei heller omsorg for liv og helse som ligger bak de mange skikkene. Og hvis gudstjenesten skjer i forkant av en festelig tilstedning – kanskje i samarbeid med lokale krefter som jo er skikk flere steder – kan anknypningen til lokale tradisjoner bidra til gjenkjennelse. Johannes døperen kan man nærme seg på flere vis. Det kan være flere i menigheten som trenger å friske opp bibelkunnskapen. I Gammelnorsk homiliebok er det gjengitt

en preken for denne dagen som rett og slett er en parafrase over det som står om ham i evangeliene ”for oss er det nyttig å høre om slike Guds høvdinger og kjæreste venner som hadde slik kjærlighet til den allmektige Gud at de underkastet seg jern og egg og lot seg drepe for Hans skyld.” Prekenen avslutter med en oppfordring om å ta etter døperen i gode gjerninger, ”slik at vi lyser av askese” og ”skinner av kjærlighet”. Døperen setter et eksempel for et asketisk og nøysomt liv, samtidig som han er kompromissløs i sin tale om omvendelse og sannhet. Med dagens tekst understreke døperens viktigste misjon, han pekte på Jesus, og alt det han sa om Jesus, var sant. Allerede i evangeliets begynnelse peker Døperen ham ut, ”Se, der er Guds lam, som bærer verdens synd.” Slik oppfordres vi til å peke ut Jesus, tale om Jesus, henled konsentrasjonen utover oss selv og mot Frelseren og si med Døperen: ”Han skal vokse, jeg skal avta”.

*Carl Petter Opsahl er prest og musiker
E-post: musikk@carlpetter.com*

4. søndag etter pinse

4. juli 2006

Prekentekest: Luk 15,11-32

Lesetekster: Jes 65,1-2; 1 Pet 5,5b-11

Av Ingemar Thorin

Berättelsen om ”den förlorade sonen” är en berättelse vi alla känner till, kanske t o m alltför väl. Hur har inte den blivit miss-handlad av ambitiösa förkunnare, som psykologiserat den sönder och samman?

Vi är alla den förlorade sonen, har det sagts. Ojoj, titta vad vi ställer till med! Förslösar vårt arv, lever bland svin, långt från vår höga kallelse.

Och den äldre brodern som är så missunnsam mot honom, där har vi också en roll att gå in i, sådana som han är, är vi allesamman, ojoj, vilka hårda hjärtan vi alla har!

Sönerna har blivit målade i så starka färger att vi ofta alldeles glömt bort deras far.

Också våra feministteologiska vänner tycks glömma honom lätt. Gud som den store patriarken, ack så svårt att ta fram den bilden i vår tid, har man sagt. Jo, det är sant, men det är ju inte utan mening att den bilden samsas med så många andra bilder.

Den store patriarken är t ex också en höna med sina kycklingar, får vi höra, och han är ett vetekorn som dör och verkar upphöra att vara något alls, och han är en vind som kommer farande och inte kan fångas, för att inte tala om att han är ett bröd som vi var sjunde dag (eller oftare) tar i munnen och sväljer ner.

Och också när han presenteras som far har han inte alltid rollen som distanserad patriark. Här i berättelsen kommer han t ex utspringande, utom sig av lycka, kastar sig om halsen på sonen och kysser honom innerligt, i den vildaste glädjedans.

Det är detta som Evangeliet handlar om, detta utspringande.

Liksom kyrkoåret gör. Julen - Fadern kommer utspringande då han blir ett ljus i

vårt mörker. Fastan - Fadern kommer utspringande då han går in i vår kamp mot alla onda makter. Påskan - Fadern kommer utspringande, då han hänger som en brottsling på en avrättningsplats, uppletar det som i dödsriket gått förlorat och visar sig för oss livs levande igen. Pingsten - Fadern kommer utspringande, då han är som en vind som ”omvärver oss på alla sidor” och låter oss ana en gränslös gemenskap mellan människor.

Varje mässa är ett möte med den här utspringande Fadern.

Vi kommer till kyrkan som den förlorade sonen och stappar fram våra synder och möts och omfamnas av Fadern som är utom sig av lycka och glädje. Det är inte tal om att vi ska förbli i vår egen självpresentation och upprepa hur ovärdiga vi är, vi måste höra på honom, som vi möter och som tar tag i oss och drar in oss i sin glädjedans.

Men vi är ju inte värdiga? Nej, men det är ju just sådana han vill dansa med!

Vi har en hel del att säga honom, han har en hel del att säga oss, detta är mässans andra del, Ordets gudstjänst. Vi framsäger våra böner, han svarar med Evangelium.

Och så säger han att nu får vi väl ändå ha oss något till livs, och så dukar vi bordet och uppstämmer lovsången, mässans tredje avdelning, evkaristien.

TV-gudstjänsterna är ack så avslöjande, se på bilderna av människorna i kyrkan, kan man tänka sig något mer uttråkat och dött än det man för det mesta får upp för sina ögon? Ofta orkar de som sitter där inte ens

öppna mun och (låtsas) sjunga med i psalmerna.

Och det är väl detta som vi kyrkokristna är mest kända för: tristess och vemod och total brist på livsglädje och livsmod.

När vi i vår tid understryker att mässan inte bara ska vara ord om Evangelium utan ett gestaltande av Evangelium, är detta något för oss alla att ta ansvar för. Och då är det viktigaste inte kurser i hur man ser glad ut då man ber, utan insikten i vad Evangelium egentligen handlar om: Den gudomliga nåden, den oförskyllade glädjen.

Insikten i att vi i den Heliga Skrift mitt bland massor av bibelverser och gudsföreställningar och teologiska märkvärdigheter har att finna en dansande och jublande Far som kommer utspringande för att sluta oss i sin famn.

Mässan behöver inte alls vara ansträngda försök att efterlikna karismatiska gudstjänster, också vi, som är mer moderata i vårt beteende, kan känna, uttrycka och gestalta denna himmelska glädje – om vi bara försöker. De som är glada, har en omedveten utstrålning som inte är att ta miste på.

Liturgin i våra stora kyrkotraditioner är en mycket stiliserad handling, men den behöver för den skull inte vara trist. Stiliseringen har att göra med att den är en upprepad rit, den behöver inte vara känslomässigt laddad varje gång den firas.

Men det radikala evangeliet om kärleken till syndare ska finnas där – och märkas. Även när vi går i processioner och bugar

inför altaret och ger varann fridshälsningen.

Det finns en snara här som alltför ofta dras åt runt vår hals: Jag får dåligt samvete, om jag är alltför glad, jag är ju en syndare och har anledning att vara litet ledsen. Men om jag är ledsen, så är ju jag i alla fall glad över att jag är ledsen, för det är ju ledsen jag ska vara. Om jag nu inte blir alltför glad och därför ledsen igen just för den sakens skull. Men då kan jag ju i alla fall bli glad just över detta. Osv.

Detta analyserande kan ta död på vilken fromhet som helst. Den lever hos många av oss, långt från den glädje och förundran som ser på liljorna på marken och fåglarna under himmelen och ”kommer inför Herren med fröjderop” som Davids-salmen säger.

Den fattiga riten kan bli en börda. Den som bara blir ett ständigt kretsande kring teologiska frågor och religiösa tankar.

Den rika liturgin kan hjälpa oss att ge uttryck för vad det är fråga om. Den liturgi som inte bara är att sitta och tänka utan också att röra sig och göra något.

Att komma hem med det ljus jag fått i julens midnattsmässa och tända det varje dag under julen. Eller att få aska i pannan i början av fastan. Eller att sätta i vatten de vårblommor jag fått med mig hem från påskdagens mässa. Att stå runt dopfunten och få vatten stänkt på sig i påsknatten. Att tända ljus, att rita bilder att tejpa upp på kyrkväggen, att gå runt och ta folk i hand. För att inte tala om så enkla ting som att göra korstecken vid avlösningen och välsignelsen.

I väntan på att vi i den norska liturgin ska få in avlösningen efter syndabekännelsen kan vi i alla fall korsa oss när vi bett syndabekännelsen för att markera att denna bön är en bön i glädje över den förlåtelse som den utspringande Fadern har i beredskap åt oss.

Den kroppsliga liturgin markerar att det, som det handlar om, är Guds kärlek och inte i första hand dogmen om Guds kärlek. Avlösningen efter syndabekännelsen liksom predikans avlösande funktion är liksom nattvardsbrödet inte bara symboler för Guds gåvor, de är Guds gåvor.

Det är inte tanken på Gud vi inviteras att möta i kyrkan, det är Gud vi inviteras att möta i kyrkan.

”Den förlorade sonens söndag” är min och din söndag i mötet med den utspringande Fadern och måste bli en vändpunkt i sättet att fira liturgin. Stramhet och högtid, ordning och reda, klara tankar och genomtänkt teologi, jajaja, mycket bra, men glömmas får inte den omtumlande glädjen som är Guds gåva till oss. Den som drar in oss i en glädjedans där det inte alltid är lätt att ha tankarna i ordning och hålla fötterna i styr.

En sommar när vi spelade kyrkospel i Lunds domkyrka, hade vi med oss en liten grupp ungdomar som stod för musiken. En söndag fick vi förfrågan om vi inte kunde låta den gruppen komma också i högmässan, bl a för att spela något under kommunionen, nattvardsgången. Det ville de gärna och var i god tid på plats uppe i koret, nära den långa kö av kommunikanter som efter hand bildades.

En av musikerna var hindu och helt främmande för kristen liturgi, och jag glömmer aldrig hans fråga efter mässan: De där människorna som skulle gå till nattvarden, vad var det egentligen de var så otroligt rädda för? frågade han allvarligt.

Rädda, var de rädda? – Ja, det var ju tydligt! De stod ju där stela som pinnar och hade ansikten döda som lik.

Glädjedans? ”Glädjens Herre, var en gäst ...”.

När jag deltagit i de kurser i Theater Games som Lunds bispedömmen anordnat, har jag fått lära mig att inget samspel med andra kan uppstå så länge jag har en överdriven längtan att kontrollera allting. ”Don’t preplan!” skriker coachen då och då under övningarna för att man inte ska gömma sig inne i sitt eget huvud och därvid glömma av omgivningen runt omkring.

Det är först när man ställs inför det oväntade och kommer litet ”off balance” (och är på väg att tappa balansen) och inte är rädd för detta, som vitaliteten kommer in, glädjen, det spontana, det intuitiva, det avslappade.

Vad vi som kyrka behöver är klara tankar och en fromhet som inte är rädd för intellektets utmaningar – samt i lika hög grad glädjens känslor inför Guds närvaro, Guds förlåtelse, Guds glädje.

Men risken med förlåtelsen är ju att man ber om den om och om igen och utan svårigheter får den om och om igen och så syndar om och om igen, brukar det heta. Och det stämmer, det är en risk där.

Men det bör observeras vem det är som tar denna risk: Gud själv.

När han föds som det lilla barnet krubban. När han äter med tullare och syndare. När han hänger på korset som en brottsling. När han uppstår och på nytt söker sig till dem, som han kallar sina vänner. När han ber oss öppna öronen för att ta emot det heliga Evangeliet som gåva. När han ber oss öppna munnen för att ta emot det heliga brödet som en dyrbarhet.

Vi kan släppa ängslan att nåden kan missbrukas. Den missbrukas ju hela tiden. Av många, av alla, av oss själva. Och han låter det ske, han som bara vet ett enda sätt varpå han kan vara Gud, nämligen som den som tar den här risken.

Glädjen över att ha förlorat något värdefullt och sen finna det igen är nära den glädje som ligger i att vara förlorad och bli funnen igen.

Och den glädjen har för avsikt att vara bara glädje. Utan bitankar, utan biavsikter. Utan tanke på dogmatisk renlärighet och moralisk perfektion.

Men den är sådan till sin karaktär, att den vill omfatta dem vi möter med värme och omtanke, glädjen är inte bara vår, den tillhör ju egentligen alla. Därför hör den vaksamhet episteln talar om in här. Vaksamhet i form av vreden mot orättvisor och ojämlikhet, raseriet mot utsugning och utnyttjande, kampen mot lögn och våld, påpekandet av feghet och själviskhet.

I den öppenhet och frimodighet som hör glädjen till, glädjen i Guds glädjedans.

Glädjen i den impulsivitet och spontanitet
som hör livet i Gud till.

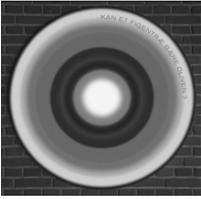
Ring i klockor, gå i procession, spela på
orglar och flöjter och grytlock och
trummor, och sjung och dansa till Guds ära!
Ute på kyrkgolvet eller i varje fall inne i
hjärtat!

Vi är indragna i något, i kyrkans tradition, i
kyrkans liturgi, i Evangelium, i Guds stora
famn som sluter sig om oss, eftersom han
inte vill att någon enda av oss ska förgås.

Salmetavle

S97 23
S97 55
S97 68
S97 98

*Ingemar Thorin er tidligere prost
E-post: i.thorin@online.no*

Bokanmeldelse

"Kan et figentræ bære oliven?"

Bok og DVD 168. sider

Redaktører: Anne-Mette Gravgaard og Marianne Amundsen. Arkitektens forlag, Danmark

I Danmark får de det til. Der *snakker* de ikke bare om hvorvidt eller hvordan kunst og kirke kan gjensidig berike hverandre, der *prøver* de det ut. Boka "Kan et figentræ bære oliven?" er en dokumentasjon og refleksjon over et fruktbart møte mellom samtidskunst og kirkerom som fant sted på Østerbro i København 2003-2004. Fem samtidskunstnere ble invitert til å lage tre kunstverk hver, med separate "utstillingsperioder" i fem utvalgte kirker. Gjennom denne boka og DVD'en som følger med, er det mulig å få et inntrykk av de ulike kunstverkene og prosjektet som nå er avsluttet. I tillegg til verkpresentasjonene er det intervju med kunstnerne og essays av involverte i prosjektet og inviterte skribenter.

Midlertidig kirkekunst

Prosjektet sprang ut av et møte mellom en prest og en etablert samtidskunstner. Etter fire år med en stor porsjon frivillig innsats og iherdig pengesanking var det åpning. Prosjektet møtte også en del motsand underveis, og spørsmålet om hvorvidt to så forskjellige områder som kunstverdenen og kirkerommet kunne få noe ut av hverandre, fulgte stadig arbeidet. Tittelen på prosjektet henspiller nettopp på dette: Hvordan kan en pode inn en kunstgren i kirken som kan bli til liv og vekst - uten at kunsten mister sin egenverdi og kirkerommet blir til noe ugjenkjennelig annet? Etter å ha lest denne

boka og ved gjennomsyn av prosjektet på DVD'en som følger med, er det ikke vanskelig å se at dette var et spennende møte. Både kunstanmeldere, prester, kirkelige medarbeidere og "sognebørnene" var svært positiv til hvordan rommet vekslet uttrykk og kunsten tilførte mening til det som skjedde i kirken. Kunsten fikk dessuten folk til å snakke sammen etter gudstjenestene! Ikke alle var selvsagt var ikke alle like begeistret. De ulike kommentarene ble innhentet og har fått plass i boka som bildetekst ved siden av verkpresentasjonene. Noen meldte at det tok litt tid å bli venn med en ny altertavle, men når perioden var over savnet de den gjerne som om de hadde kjent den for alltid. At kunstprosjektet var midlertidig, hadde dermed sin ulempe fordi en tre ganger måtte skille lag med et verk som omsider hadde tatt sin plass i rommet. Samtidig var det denne midlertidigheten som gjorde det lettere å få prosjektet gjennom i menighetsrådene. Initiativtakeren Anne Mette Gravgaard sier i innledningen at prosjektet var tenkt som en vandretstilling lik "Kunst på arbeidsplassen". Idéen var også å eksperimentere hvordan kirkerommet endres av kunst og hvordan kunsten endres av kirkerommet. Den andre initiativtakeren og en av kunstnerne, Ruth Camapau, spør om ikke utskiftbar kunst i kirkene kunne bringe en som den sårt behøver, og kanskje åpne opp for en helt annen eksistensiell undring enn

den eksisterende kirkekunsten.

Flere av verkene framstår som interessante kunstverk i kirkerom, som også kunne egnet seg til permanent bruk. I det følgende vil jeg trekke fram noen av verkene som eksempler på prosjektet og også komme med noen teologiske og kunsthistoriske kommentarer.

Nye tolkninger av ”gamle” motiv

Alle verkene med unntak av et par hadde tatt altertavlens sted, det punktet som oppmerksomheten rettes mot når en er i et kirkerom. Kanskje ikke et uventet valg av kunstnerne, ettersom forsamlingen sitter med blikket vendt mot kunstverket i en time, noe som er unikt sett i forhold til en museumssituasjon. Samtidig uttrykte flere kunstnere at dette jo også var det mest ”farlige stedet”, ladet med symbolikk og mening. Prosjektet bar preg av kunstnerens ønske om å stedtilpasse kunstverkene, uten at kunsten ble banal utsmykning eller mistet sin egenart. Et eksempel på dette er Anette Harboe Flensburgs maleri i tre deler, *Passagerum 1-2-3*. Det viser et hvitt gjenstandsløst stuerom hvor lyset kommer inn gjennom åpne portaler og vinduer. Motivet har et sterkt sentralperspektiv, og gir en opplevelse av at kirkerommet bare fortsetter og forsvinner i et punkt langt framme og lager en utsikt mot det evige eller noe uendelig annet. Et enkelt hverdagsrom utvidet altså det hellige rommet og vice versa, og er dermed en spennende tolkning av ikke bare gudstjenesten, men hele prosjektet som sådan. Maleriet gir også assosiasjoner til *Nattverden* av da Vinci, på grunn av sentralperspektivet og lysinnslippet, noe som også tilfører det mening ettersom det

var plassert over alterbordet.

Arkitekten som var ”garantist” for prosjektet overfor menighetene, uttrykker i sitt essay at han var litt skuffet over at kunstnerne nesten utelukkende valgte alterveggen som stedet for sin kunst. Kirkene ble på mange måter de samme tradisjonelle sermoni- og gudstjenesterom som de alltid har vært. Menighetene ble ikke utfordret til alternativ orientering av rommet, og slik ble tradisjonell bruksområder og helligheter bekreftet. Som den eneste av de involverte etterlyser arkitekten i etterkant av prosjektet en tettere dialog mellom kunstner og menighet, hvor kunstneren kunne blitt presentert for en del av disse utfordringene. To av kunstnere hadde sett disse rom-utfordringene på egenhånd, og løst dem hvert på sitt vis. Disse verkene framstår også som noen av de mest interessante, og det er ikke sikkert de ville hatt denne samme styrke hvis de var kommet som et svar på en bestilling fra oppdragsgiver. Leonard Forslund uttrykte at han gjerne ville utfordre den ”paralyserende effekten” som altertavlen har på menigheten og samtidig forrykke det kirkelige sentralperspektivet, dermed lagde han tre installasjoner i rommet. Det ene var en videoprojeksjon, som kunne oppfattes som en kommentar til vår tid mest paralyserende objekt i hjemmet: fjernsynet. Over utgangen hadde han hengt et digitalt ur som hvert minutt gav en ny vilkårlig tid, som et *memento mori*-symbol. Det mest ruvende i rommet var en installasjon helt til venstre på alterveggen. -Pappkasser stablet opp etter veggen, med flere stiger som avløste hverandre oppover. Menigheten uttrykte at de fikk assosiasjoner til Babels tårn og Jakobs stige.

Kunstneren hadde kalt installasjonen *Trosstabling...* Kunstverkets utforming hadde dette uttrykket som er vel kjent i samtidskunsten: lite forfinet og tilsynelatende tilfeldig. Menigheten reagerte da også på at det rent estetisk ikke matchet kirkerommet. Kanskje er dette også noe av verkets styrke, at det utfordrer oss på spørsmålene om hva som ”passer” inn i kirkerommet, er det kun et boltrested for polert finkultur?

Et annet verk skiller seg også ut fra de andre ved at det er lagt ned i kirkerommet - bokstavelig talt. Saueskinn farget i alle slags farger ble lagt over en del stoler og noen på gulvet. Ikke uventet ble disse yndet lekeunderlag for barna. Saueskinnene gav også inntrykk av at en fargerik og mangfoldig forsamling hadde tatt plass i rommet. Denne henspillingen på individ og fellesskap ble tydeliggjort i vestibylene hvor det var hengt opp et fargekart med påskriften ”Every color you are”. Selv om Frihavns kirke har veggfriser med sauer fra før, og sauemotivet er velbrukt i kirkelig ikonografi, fikk nok menigheten en opplevelse av denne metaforen som de sent vil glemme. Gravgaard beskriver da også dette verket som det med umiddelbar mest positiv respons. Saueskinnene ble solgt på auksjon til dåps- og konfirmantforeldre i etterkant som en happening!

Få av prosjektene inneholdt ellers typiske kristne motiver. Kornaks, fisk og vindruer var herlig fraværende, oppsummer Gravgaard. Prosjektet har på den måten også reist spørsmål om mulighetene for å skape og ta inn nye symboler i kirken som kan være vel så meningsbærende i vår tid. Et verk som ikke har kristen symbolikk

men som reiser interessante ikonografiske spørsmål, er et av verkene til Mikael Thejll. Et stort kvadratisk lerret, sort i bunnen, med røde og sølvfargede sirkler ble spent som et bakteppe på alterveggen. I midten på gul bakgrunn står bokstavene E R. Spørsmålet om ”hva ER dette” spredte seg nok raskt i kirkebenkene ved åpningen. Alterteppet er spennende fordi det rører et gudsnavn i front av menigheten, og samtidig vekkes det mest sentrale spørsmålet stilt overfor samtidskunst: skal et kunstverk alltid representere noe annet, eller ER det noe i seg selv? Og videre som interessante spørsmål til troen: hvem ER Gud, er gud noen uten en menighet som påkaller og tilber? ER Gud der på dette hellige stedet, og på hvilken måte kan menneskene lage en representasjon slik at vi lettere kan tro det?

Faglige refleksjoner om møtet mellom samtidskunst og (samtids?) kirke

Essayene fungerer som selvstendige refleksjoner om samtidskunstens og kirkerommets egenart og om møtet mellom disse. Kunsthistoriker og rektor ved det Kgl. Danske Kunstakademi Mikkel Bogh spør i sin artikkel om ikke kirken kan gi samtidskunsten tilbake den skjevhet og annerledeshet som den så lett kan miste i sin bestrebelse av å gå inn i tiden. Og hva kan kirken tjene på å hjelpe kunsten med dette? Jo, kirken får ”en mulighet til å holde en levende kontakt med sin samtid som den ikke kan eksistere foruten”. Slik sett har kirken og kunsten mye å vinne på ved å møtes, hevder han. Noen av bidragsyterne gjør også noen betraktninger om religiøsitet vår tid og hvilken rolle samtidskunsten og kirken spiller i dette. Et av de mest

spennende bidragene om dette er fra idéhistoriker Dorthe Jørgensen. Hun skriver om festen i kunst og kirke. Om kunsten som kan åpne opp for en åndelighet som er under press i vår tid, forutsatt at kunsten finner fram til festgleden igjen. Om kunsten i kirken som kan få menneskene til å bryte ut i glede over at det ”finnes noe og ikke bare intet” (Heidegger).

De sju artiklene gir boka en faglig fastholdelse og er verdt bokkjøpet i seg selv. De andre bidragsytere er billedkunstner Ruth Campau, prest og kunsthistoriker Anne-Mette Gravgaard, arkitekt Niels Henrik Kirkegaard, kunsthistoriker Trine Møller Madsen, formann i Ny Carlsbergfondet Hans Edvard Nørregård-Nielsen, lektor i moderne kultur Henrik Reeh, og til sist biskop i København Erik Norman Svendsen. Biskopen i København er den svakeste bidragsyteren blant disse, mest fordi han posisjonerer seg så ettertrykkelig. Han viser litt for mye av denne betingede holdning til samtidsuttrykk, hvor grensetenkning mellom innenfor og utenfor på nytt blir befestet...

Intervju

I tillegg til verkpresentasjon har boka også intervju med kunstnerne, med ulike spørsmål om arbeidet og verkene. Slike intervjuer er en vanskelig genre, fordi de i veldig stor grad lukker kunsten for dem som skal oppleve den. Derfor vil en for eksempel sjelden finne slike intervjuer i utstillingskataloger på museene. I dette prosjektet hvor siktemålet har vært å eksperimentere med et møte mellom to verdener, kan intervjuene i boka forsvares, fordi en kan få innsikt i hvordan kunstnerne har tatt fatt på oppgaven. Ettersom interv-

juene ikke har vært kjent for menighetene under utstillingsperioden har de trolig ikke hatt noen styrende effekt på tolkningene og opplevelsene av verkene. Intervjuene kan ses på DVD'en.

Utfordring

Vi som synes vi bor i et land med tabloide kunstdebatter og hvor det er en allmenn skepsis til samtidkunst som ikke umiddelbart besvarer ”hva forestiller dette”, kan jo bare beundre og lengte etter at et lignende prosjekt kunne finne sted i et kirkerom nær oss. Greit nok at danskene har hatt Grundtvig istedenfor Hauge, at de har hatt en større forståelse for at det allmenne har noe med det hellige å gjøre enn hva som har vært tilfelle for den norske fromheten, at de har en helt annen folkelig oppdragelse på at design og estetikk er viktig for livsfølelsen, at de har hatt Arne Jacobsen og Louis Poulssen som husvenner lenge, men vi har *snakket* lenge nå. Nå er det tid for å eksperimentere. Vi har til og med en Kirkens kulturmelding i dette landet. Kunstkompetansen finnes og kirkerommene står der og lengter etter nytt liv. I mellomtiden, mens vi samler mot og midler, kan vi la oss begeistre av denne bok- og DVD utgivelsen.

Alle kunstverkene kan også ses på nettsiden: www.kunstogkirke.dk

*Anmelt Valborg Orset Stene
Studentprest i Oslo Valborg-
E: post: Orset.Stene@hio.no*

Bokanmeldelse

Kompani Orheim

Av Tore Renberg
Forlaget Oktober 2005
460. sider

Jarle blir født inn i lykkelig familieidyll på begynnelsen av 1970-tallet. Jarle blir etter hvert Jarle, men lenge er han først og fremst sønn av Sara (født Klepp) og Terje Orheim. Til sammen utgjør de treenigheten "Kompani Orheim"; de er uatskillelige, uangripelige. Når Terje holder den nyfødte i armene sier han stolt: "Deg skal vi verne mot det som er vondt. Deg skal vi puste på for med det som er godt". Idyllen slår raskt sprekker. Alt er ikke som det skal: Terje drikker. I ukedagene er han inspektør på Teknisk fagskole i Stavanger, og trener på guttenes fotballag; han er en av samfunnets støtter. I helgene drikker han seg sanseløs på sprit, og tyranniserer kone og barn med vold og trusler. For Sara Orheim er skilsmisse utelukket. Hun holder ut og holder ut. Men selv for henne finnes det en grense. Men finnes det en grense for Jarle?

Renberg har skrevet en oppvekstroman. Dette er fortellingen om Jarle, fortellingen om hvordan han strever med å (over)leve og finne seg selv i en familie hvor alt er feil; som barn, ungdom og ung voksen. Barnet Jarle forstår ikke hva som er galt, men han erfarer at tilværelsen er utrygg.

Renberg beskriver dette på en veldig god måte:

"Du lister deg ut på gulvet, du slår på lyset, det er kaldt på beina. Du stirrer mot

taket, ser deg skremt rundt, går bort til veggen og legger øret inntil; ja. Langt der inne i veggen er det noen, stemmer og skritt, brå lyder. Det bor folk der inne, mørkets vonde folk."

...

"Så trår du forsiktig inn i stua, du kan bare smile til henne, du trenger ikke å snakke, Jarle. Kaffekoppen kan du hente etterpå. Colaglasset kan du hente etterpå. Bedre å gå to ganger enn å klirre med glass, velte en skål.

Nå som han endelig har sovnet."

Etter hvert forstår Jarle sammenhengen, sammenhengen mellom farens svømmende blick og vodkaflassene i vedboden. Ungdommen Jarle er alene med sin hemmelighet om hvordan det egentlig står til med "Kompani Orheim", men han holder fasaden. Historien om Jarle er en dannelseshistorie hvor dannelsen kommer på tross av det meste. Musikken er det som blir Jarles redning, i rocken finner han sin allierte, i tekstene til "The Smiths". I tillegg til at dette er en oppvekstroman, er det også solid musikkhistorie.

Noe som gjør denne romanen underholdende, er Renbergs evne til å ta tidsepokene på kornet. Vi følger familien Orheim gjennom 70-, 80-, og 90-tallet. Renberg gir en troverdig beskrivelse av ungdomsmiljøet i en liten norsk by på 80 og 90 tallet

Alle ”jevnaaldrende” med Jarle som gjorde et visst opprør mot jappekultur og perler i ørene, vil føle en stor grad av gjenkjennelse når det gjelder klesmote, politiske slagord, og ikke minst musikk. Renberg berører til en viss grad også klasseproblematikk: arbeiderklassens møte med middelklassen i oljebyen Stavanger, og hvordan det er å være ”raddis” og komme fra Holmenkollåsen. Jarle tar et oppgjør med sin middelklassebakgrunn og bli ”kommunist, med anarkistiske innslag”.

Renberg varierer i synsvinkler og fortellerstemmer. På denne måten får alle karakterene gitt sin versjon av historien. Personene fremstår som komplekse og helstøpte, og leserens holdning veksler mellom antipati og sympati. Dette gjør romanen problematiserende og nyansert. Her er ingen sikre og enkle svar. Renbergs språkbruk og tone varierer mye, alt etter hvem sin karakter vi får se verden ut fra, og alt etter hvor gammel Jarle er. Dette er dessverre ikke helt gjennomført, og noen ganger virker det som om den voksne Jarle har begynt å tenke veldig som en tenåring, og omvendt.

Jeg synes romanen er litt for lang. Noen steder er det som om forfatteren ikke klarer å legge bånd på seg selv, og forsvinner inn i detaljerte skildringer av klassisk ungdomsproblematikk om damer, forelskelse, sex og kviser. Jeg synes disse partiene er vel mye ungdomsroman, og de kunne med fordel vært litt strammere. På den annen side tror jeg akkurat disse tekstbitene gjør at ”Kompani Orheim” er noe så sjeldent som en bok som fungerer for både ungdom og voksne, litt på samme måte som Lars Saabye Christensens ”Beatles”. Språk-

messig er Renberg kanskje aller best når han er i ungdomsjargongen. Språket oppleves troverdig og problemene relevante, samtidig som det i teksten hele tiden er et ”voksent” distansert blikk som blottstiller det uskyldige og naive i situasjonene. Renberg balanserer mellom å latterliggjøre sin egen hovedperson, og å opprettholde en varm lojalitet til ham:

Nå begynner jeg å drikke, tenker Jarle. Han løfter flasken. Det lukter malt. Jaja. Nå begynner jeg. Får like godt begynne å drikke. Det smaker ikke godt, ganske bittert, men det er ikke direkte vondt heller. Midt imellom. Voksent. Han tar en slurk til med det samme, kikker på klokka og kjenner etter. Helge lener seg mot steinen, fisker fram lighteren og tenner en Marlboro. ”Atten”. Jarle tenner en røyk. ”Atten”. Han kjenner etter. Hodet. Skjer det noe? Jo. Det er noe der. Litt susete, kanskje”.

Romanen handler om Jarle som skaper sitt liv i opposisjon til alt rundt seg. Samtidig synes Renberg å ville si noe i retning av at uansett hvor intenst du prøver å løpe fra dine røtter, der du kommer fra, vil det alltid innhente deg. Når Jarle sier med stor overbevisning og intenst hat at ”Jeg har ingen far. Jeg er Jarle Klepp”, lar han leseren få en forståelse av umuligheten i dette. Vi forlater Jarle på terskelen til det voksne livet. Renberg lar det antydningssvis skinne igjennom at Terje Orheim ble som sin far. Vil den onde arven føres videre også fra Terje til Jarle? Er Jarle våken nok til å forhindre det?

*HALLO?
Jarle?*

Er du der?

Verden lever.

”Kompani Orheim” viderefører historien fra ”Mannen som elsket Yngve” (2003), hvor vi møter Jarle Klepp på videregående. ”Kompani Orheim” var nominert til Brageprisen 2005, og vant nylig P2-lytternes romanpris.

Anmeldt av Ragnhild Meland

E-post: ragnhild.meland@gmail.com